МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Н. Г. Сейсебаєва

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТА БЕЗПЕКА БІЗНЕСУ

Методичні рекомендації до практичних занять і самостійної роботи
для здобувачів ступеня вищої освіти магістра
спеціальності «Облік і оподаткування»
освітньо-професійної програми «Облік і аудит»

Затверджено
вченою радою ЗНУ
Протокол № 7 від 28.01.2025

Запоріжжя
2025

УДК 657.633+334.722:338.246](076.5)
С288

Сейсебаєва Н. Г. Внутрішній контроль на підприємстві та безпека бізнесу : методичні рекомендації до практичних занять і самостійної роботи для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Облік і оподаткування» освітньо-професійної програми «Облік і аудит». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2025. 60 с.

У виданні викладено зміст практичних занять і самостійної роботи відповідно до силабусу навчальної дисципліни «Внутрішній контроль на підприємстві та безпека бізнесу». Подано тематику занять, надано плани опрацювання теоретичних питань, короткі теоретичні відомості, запропоновано контрольні питання й тести, практичні завдання, інтерактивні вправи. Для поглибленого вивчення програмного матеріалу рекомендовано літературу.

Увагу акцентовано на актуальних питаннях внутрішнього контролю та безпеки бізнесу з урахуванням нормативно-правового забезпечення та відповідності міжнародним нормам та стандартам; ведення бізнесу в умовах цифровізації обліково-аналітичних процесів на підприємствах та впровадження інноваційних інформаційних технологій. Програмний матеріал унаочнено рисунками, схемами, таблицями.

Для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Облік і оподаткування», які навчаються за освітньо-професійною програмою «Облік і аудит».

Рецензент

Т. І. Батракова, кандидат економ. наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку

Відповідальний за випуск

Н. М. Проскуріна, доктор економ. наук, професор, завідувач кафедри обліку та оподаткування

ЗМІСТ

ВСТУП……..... 4

ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ……..

Практичне заняття 1……..... 7

Тема 1. Сутність, функції та принципи внутрішнього контролю та безпеки бізнесу

Тема 2. Предмет та методи внутрішнього контролю та безпеки бізнесу

Практичне заняття 2……..... 16

Тема 3. Суб'єкти внутрішнього контролю та безпеки бізнесу та їх функції

Практичне заняття 3, 4……..... 20

Тема 4. Загальні аспекти організації контрольної роботи на підприємстві

Практичне заняття 5, 6……..... 25

Тема 5. Види методичного забезпечення внутрішнього контролю та безпеки бізнесу

Практичне заняття 7, 8..... 31

Тема 6. Міжнародні стандарти внутрішнього контролю та безпеки бізнесу як організаційне та методичне забезпечення контролю та безпеки на міжнародному рівні

Практичне заняття 9, 10, 11……..... 35

Тема 7. Аналіз міжнародних стандартів внутрішнього контролю та безпеки бізнесу……

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ ПРОГРАМНОГО МАТЕРІАЛУ……. 47

ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ…… 48

ГЛОСАРІЙ…… 55

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА……..... 58

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА…… 59

ВСТУП

Курс «Внутрішній контроль на підприємстві та безпека бізнесу» належить до циклу дисциплін вільного вибору студента в межах спеціальності.

Предметом його вивчення є внутрішній контроль та безпека бізнесу, а також взаємозв'язок між ними, а *об'єктом* – є система внутрішнього контролю та безпеки бізнесу на підприємстві.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Внутрішній контроль на підприємстві та безпека бізнесу» є формування системи знань з організації та методики внутрішнього контролю і безпеки бізнесу на підприємстві.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Внутрішній контроль на підприємстві та безпека бізнесу» є:

– засвоєння теоретичних основ внутрішнього контролю та безпеки бізнесу як невід'ємної функції управління;

– засвоєння теоретичних основ функціювання служби внутрішнього контролю та безпеки бізнесу;

– вивчення та засвоєння законодавчих та нормативних актів України, міжнародного досвіду та спеціальної літератури щодо організації та функціювання системи внутрішнього контролю та безпеки бізнесу;

– ознайомлення з методикою та технікою проведення контрольних процедур на підприємствах, установах та організаціях;

– набуття практичних навичок з організації та виконання комплексу внутрішньо контрольних процедур та реалізації їх наслідків.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен набути таких результатів навчання (знання, уміння тощо) та компетентностей:

загальні компетентності:

– вміння виявляти, ставити та розв'язувати проблеми;

– здатність спілкуватися іноземною мовою;

– навички використання інформаційних і комунікаційних технологій;

– здатність генерувати нові ідеї (креативність);

– здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;

– здатність працювати в міжнародному контексті;

– здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності);

– здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт;

спеціальні компетентності:

– здатність формувати та використовувати облікову інформацію для прийняття ефективних управлінських рішень на всіх рівнях управління підприємством в цілях підвищення ефективності, результативності та соціальної відповідальності бізнесу;

– здатність застосовувати методи та методики аналітичного забезпечення сучасних систем менеджменту з урахуванням стратегії розвитку

підприємства в умовах невизначеності, ризику та/або асиметричності інформації;

– використовувати міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг з дотриманням вимог професійної етики в процесі практичної діяльності;

– здатність формулювати завдання, удосконалювати методики та впроваджувати сучасні методи фінансового та управлінського обліку, аналізу, аудиту та оподаткування згідно зі стратегічними цілями підприємства;

– здатність здійснювати облікові процедури із застосуванням спеціалізованих інформаційних систем і комп'ютерних технологій;

програмні результати навчання:

– знати теорію, методику і практику формування облікової інформації за стадіями облікового процесу і контролю для сучасних і потенційних потреб управління суб'єктами господарювання з урахуванням професійного судження;

– володіти інноваційними технологіями, обґрунтовувати вибір та пояснювати застосовування нової методики підготовки та надання облікової інформації для потреб управління суб'єктом господарювання;

– визначати інформаційні потреби користувачів облікової інформації в управлінні підприємством, надавати консультації управлінському персоналу суб'єкта господарювання щодо облікової інформації;

– збирати, оцінювати та аналізувати фінансові та не фінансові дані для формування релевантної інформації в цілях прийняття управлінських рішень;

– обґрунтовувати інноваційні підходи до інформаційного забезпечення системи контролю використання ресурсного потенціалу суб'єктів господарювання та органів державного сектору з урахуванням стратегії розвитку бізнесу;

– обґрунтовувати вибір і порядок застосування управлінських інформаційних технологій для обліку, аналізу, аудиту та оподаткування в системі прийняття управлінських рішень з метою їх оптимізації;

– застосовувати наукові методи досліджень у сфері обліку, аудиту, аналізу, контролю та оподаткування та імплементувати їх у професійну діяльність та господарську практику;

– здійснювати публічні ділові та наукові комунікації задля вирішення комунікативних завдань державною та іноземними мовами;

– готувати й обґрунтовувати висновки задля консультування власників, менеджменту суб'єкта господарювання та інших користувачів інформації у сфері обліку, аналізу, контролю, аудиту, оподаткування.

Відповідно до структурно-логічної схеми освітньо-професійної програми «Облік і аудит» курс «Внутрішній контроль на підприємстві та безпека бізнесу» тематично пов'язаний з дисциплінами «Бухгалтерський облік в управлінні підприємством», «Організація облікового процесу на підприємстві», «Організація і методика аудиту», «Контролінг».

Важливе місце у структурі курсу «Внутрішній контроль на підприємстві та безпека бізнесу» відведено практичним заняттям. У виданні запропоновано їх тематику та зміст, визначено послідовність опрацювання навчального матеріалу. У межах кожної теми передбачено розгляд окремих теоретичних положень дисципліни, проведення діагностики та актуалізації знань за контрольними питаннями й тестами, набуття необхідних умінь і навичок у ході виконання практичних завдань та інтерактивних вправ. Навчальний матеріал дисципліни, передбачений силабусом дисципліни для засвоєння в процесі практичних занять, виноситься на підсумковий контроль.

Пропоноване видання розроблене автором із метою організації навчальної діяльності студентів, спрямованої на самопідготовку до практичних занять. Видання сприятиме ефективній і якісній підготовці здобувачів освіти до практичних занять, поточного й підсумкового семестрового контролю, а також раціональному використанню часу, відведеного на опанування навчальної дисципліни.

Усвідомлена підготовка до практичних занять сприятиме активізації розумової діяльності студентів, формуванню потреби в оволодінні знаннями, розвитку інтелектуальних і аналітичних здібностей, досягненню програмних результатів навчання, підвищенню інтересу до майбутньої професійної діяльності.

ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1

Тема 1. Сутність, функції та принципи внутрішнього контролю та безпеки бізнесу

1.1 Внутрішній контроль в системі економічного контролю. Виклики сучасних систем внутрішнього контролю та шляхи їх подолання.

1.2 Суть, завдання, функції та принципи внутрішнього контролю та безпеки бізнесу.

1.3 Види та форми внутрішнього контролю та безпеки бізнесу.

Тема 2. Предмет та методи внутрішнього контролю та безпеки бізнесу

2.1 Предмет і об’єкти внутрішнього контролю та безпеки бізнесу.

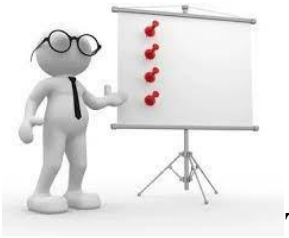
2.2 Метод внутрішнього контролю. Способи дослідження документів та господарських операцій.

2.3 Контрольно-ревізійні процедури. Способи дослідження документів.

Мета практичного заняття: сформувати чітке розуміння сутності внутрішнього контролю, визначити функції внутрішнього контролю, ознайомитися з основними принципами внутрішнього контролю, зрозуміти взаємозв’язок між внутрішнім контролем та безпекою бізнесу, розвинути навички аналізу та оцінки ризиків, сформувати вміння розробляти ефективні системи внутрішнього контролю, оволодіти методами та інструментами внутрішнього аудиту на практиці, застосовувати отриманні знання для вирішення практичних завдань у сфері управління підприємствами.

Основні терміни та поняття: *внутрішній контроль, економічний контроль, безпека бізнесу, ризики, фінансова звітність, ефективність, дотримання законодавства, інформаційні технології, штучний інтелект,*

блокчейн, людський фактор, фінансова звітність, ефективність, дотримання законодавства, предмет, об'єкт, метод, контроль, ревізія, процедури

Теоретичні основи практичного заняття

Внутрішній контроль – це невіддільна складова сучасного бізнесу, яка забезпечує його ефективність, стабільність та безпеку. Це система заходів, процедур і методів, спрямованих на досягнення цілей організації шляхом виявлення і запобігання ризикам, забезпечення правдивості фінансової звітності, захисту активів та дотримання законодавства.

В системі економічного контролю внутрішній контроль відіграє одну з ключових ролей. Він дозволяє:

– ідентифікувати та оцінювати ризики: виявити потенційні загрози, які можуть негативно вплинути на діяльність підприємства, такі як шахрайство, помилки, неефективність процесів тощо,

– забезпечити правдивість фінансової звітності: гарантувати, що фінансова інформація зображає реальний стан справ на підприємстві,

– захистити активи: зменшити ризики втрати або неправомірного використання активів підприємства,

– дотримання законодавства: забезпечити дотримання всіх вимог чинного законодавства,

– поліпшити ефективність бізнес-процесів: виявити неефективні процеси та запровадити заходи для їх оптимізації.

Елементами системи внутрішнього контролю є:

– контрольне середовище: культура організації, етичні стандарти, рівень компетентності персоналу,

– оцінка ризиків: ідентифікація, аналіз та оцінка ризиків,

– контрольні заходи: процедури та дії, спрямовані на зменшення ризиків,

– інформація та комунікація: збір, аналіз та поширення інформації, необхідної для ефективного функціювання системи внутрішнього контролю,

– моніторинг: регулярна оцінка ефективності системи внутрішнього контролю та внесення необхідних змін.

Ефективна система внутрішнього контролю є одним з найважливіших елементів забезпечення безпеки бізнесу. Вона дозволяє:

– зменшити ризики фінансових втрат: запобігання шахрайству, розкраданню, помилкам у бухгалтерському обліку,

– захистити репутацію компанії: уникнення скандалів, пов'язаних з фінансовими махінаціями або порушеннями законодавства,

– забезпечити довіру інвесторів та кредиторів: надання правдивої фінансової інформації,

– поліпшити конкурентоспроможність: завдяки ефективному управлінню ризиками та оптимізації процесів.

Внутрішній контроль відіграє важливу роль у забезпеченні економічної безпеки бізнесу. Це не просто набір формальних процедур, а комплекс заходів, спрямованих на досягнення стратегічних цілей організації. Ефективна система внутрішнього контролю дозволяє підприємствам працювати більш стабільно, ефективно та безпечно.

Сучасні системи внутрішнього контролю стикаються з низкою викликів, які викликані швидкими змінами технологічного середовища, глобалізацією бізнесу та зростанням кіберзагроз. Розглянемо детальніше ці виклики та шляхи їх подолання.

Основні виклики систем внутрішнього контролю:

– швидкі зміни технологічного середовища: поява нових технологій, таких як штучний інтелект, блокчейн та хмарні обчислення, створює як нові можливості, так і нові ризики для систем внутрішнього контролю,

– глобалізація бізнесу: робота в різних юрисдикціях з різними нормативними вимогами ускладнює управління ризиками та забезпечення єдиного підходу до внутрішнього контролю,

– зростання кіберзагроз: кібератаки становлять серйозну загрозу для конфіденційності, цілісності та доступності інформації, що ускладнює забезпечення безпеки даних,

– регуляторні зміни: постійні зміни законодавства та нормативних вимог потребують оперативного адаптування систем внутрішнього контролю,

– складність бізнес-процесів: зростання масштабів бізнесу та ускладнення його структури ускладнюють контроль за всіма процесами,

– дефіцит кваліфікованих кадрів: нестача спеціалістів у сфері внутрішнього контролю може негативно вплинути на ефективність системи.

Інформаційні технології надають нові можливості для розвитку систем внутрішнього контролю, при цьому відбувається:

– автоматизація рутинних операцій, що зменшує ризик людської помилки та підвищує ефективність контролю,

– аналіз великих даних, який дозволяє виявляти тенденції та аномалії, які важко помітити при ручному аналізі,

– забезпечення доступу до інформації в режимі реального часу, що покращує оперативність прийняття рішень,

– посилення кібербезпеки забезпечує захист інформаційних систем від зовнішніх загроз.

Однак, *інформаційні технології* також створюють нові ризики, такі як кібератаки та залежність від IT-інфраструктури.

Внутрішній контроль – це система заходів, процедур і методів, спрямованих на забезпечення досягнення цілей організації шляхом виявлення і запобігання ризикам, забезпечення достовірності фінансової звітності, захисту активів та дотримання законодавства.

Завданнями внутрішнього контролю є:

– забезпечення достовірності фінансової звітності за рахунок гарантування того, що фінансова інформація зображає реальний стан справ на підприємстві,

– захист активів, за рахунок зменшення ризиків втрати або неправомірного використання активів підприємства,

– дотримання законодавства шляхом забезпечення дотримання всіх вимог чинного законодавства,

– поліпшення ефективності бізнес-процесів за рахунок виявлення неефективних процесів та запровадження заходів для їх оптимізації,

– запобігання шахрайству шляхом створення умов, які ускладнюють вчинення шахрайських дій.

Функції внутрішнього контролю:

– профілактична: запобігання виникненню негативних подій,

– контрольна: перевірка виконання встановлених правил і процедур,

– оцінна: оцінка ефективності системи управління ризиками,

– коригувальна: внесення змін до системи контролю з метою підвищення її ефективності.

Принципи внутрішнього контролю складаються з культури організації, етичних стандартів, рівня компетентності персоналу, ідентифікації, аналізу та оцінці ризиків, процедур та дій, спрямованих на зменшення ризиків, збору, аналізу та поширення інформації, необхідної для ефективного функціювання системи внутрішнього контролю та захисту бізнесу, регулярної оцінки ефективності системи внутрішнього контролю та захисту бізнесу й внесення необхідних змін.

Безпека бізнесу – це комплекс заходів, спрямованих на захист підприємства від різноманітних загроз, таких як: конкуренція, інфляція, кризи. кібератаки, збої в роботі обладнання. протести, страйки, тероризм, зміни законодавства, міжнародні конфлікти.

Внутрішній контроль є одним з основних інструментів забезпечення безпеки бізнесу. Він дозволяє:

– виявити слабкі місця в системі безпеки,

– створити систему захисту від можливих загроз,

– швидко реагувати на виникнення загроз і мінімізувати їхні наслідки.

Ефективна система внутрішнього контролю є основою для забезпечення безпеки бізнесу. Вона дозволяє виявити і усунути потенційні загрози, захистити активи підприємства та забезпечити його стабільну роботу.

Внутрішній контроль – це невід’ємна частина сучасного бізнесу. Він дозволяє забезпечити досягнення цілей організації, захистити активи, підвищити ефективність роботи та забезпечити безпеку бізнесу.

Предмет внутрішнього контролю та безпеки бізнесу – це сукупність економічних відносин, пов’язаних з управлінням підприємством, забезпеченням його ефективності та безпеки. Це комплексний процес, який

охоплює всі аспекти діяльності підприємства від стратегічного планування до операційного виконання.

Об’єкти внутрішнього контролю та безпеки бізнесу – це конкретні сфери діяльності підприємства, які підлягають контролю та захисту. Вони можуть бути різноманітними і залежать від специфіки бізнесу.

Предмет внутрішнього контролю визначає загальну мету контролю, а об’єкти – конкретні сфери, на які цей контроль спрямований. Наприклад, предмет внутрішнього контролю фінансової діяльності – забезпечення достовірності фінансової звітності. Об’єктами такого контролю можуть бути касові операції, банківські виписки, інвентаризація матеріальних цінностей.

Важливо розуміти, що предмет і об’єкти внутрішнього контролю та безпеки бізнесу можуть змінюватися залежно від розміру підприємства, сфери його діяльності, рівня ризику та інших факторів.

Важливо визначати предмет і об’єкти контролю, це:

– дозволяє сфокусуватися на найбільш важливих аспектах діяльності,
– допомагає виявити потенційні загрози та розробити заходи щодо їх усунення,
– гарантує, що підприємство діє в рамках правового поля,
– дозволяє оптимізувати процеси та знизити витрати.

Визначення предмета і об’єктів внутрішнього контролю є першим кроком до побудови ефективної системи управління ризиками.

Метод внутрішнього контролю – це сукупність прийомів, засобів і способів, які використовуються для перевірки діяльності підприємства на відповідність встановленим нормам, правилам і планам. Він спрямований на забезпечення ефективності і достовірності фінансової звітності, захист активів підприємства та дотримання законодавства.

Прийоми дослідження документів та господарських операцій є одними з найважливіших методів внутрішнього контролю. Вони дозволяють перевірити правильність оформлення документів, законність проведених операцій та відповідність їх до встановлених процедур.

Додаткові прийоми та методи, які можуть бути використані:

– аналіз: глибоке вивчення інформації, виявлення закономірностей і тенденцій,
– синтез: об’єднання окремих елементів інформації в єдине ціле,
– індукція: перехід від часткових випадків до загальних висновків,
– дедукція: перехід від загальних положень до часткових випадків,
– економіко-математичні методи: використання математичних моделей методів для аналізу економічних процесів.

Застосування цих прийомів дозволяє:

– виявити помилки та неточності в документах і облікових даних,
– оцінити ефективність роботи підприємства,
– забезпечити достовірність фінансової звітності,
– виявити потенційні ризики,
– забезпечити дотримання законодавства.

Контрольно-ревізійні процедури – це систематичний підхід до перевірки фінансової звітності, облікових записів та операцій організації з метою оцінки їх достовірності, відповідності встановленим нормам та виявлення можливих помилок або шахрайств. Одним із ключових елементів цих процедур є дослідження документів.

1. Типи документів, що підлягають дослідженню:

– первинні документи: рахунки-фактури, накладні, касові ордери, платіжні доручення тощо,

– вторинні документи: регістри бухгалтерського обліку (журнал-ордер, головна книга), фінансова звітність,

– допоміжні документи: договори, акти виконаних робіт, інвентаризаційні описи.

2. Фактори, що впливають на вибір методів дослідження:

– мета перевірки для виявлення помилок, виявлення шахрайства, оцінка ефективності системи внутрішнього контролю,

– характер діяльності підприємства: виробництво, торгівля, послуги,

– обсяг та складність операцій: кількість документів, різноманітність господарських операцій,

– ризики, пов’язані з діяльністю: фінансові, операційні, пов’язані з дотриманням законодавства,

– використання інформаційних технологій,

– автоматизовані системи контролю: програми для аналізу даних, виявлення аномалій, порівняння з базами даних,

– сканування та розпізнавання документів: переведення паперових документів в електронний вигляд для зручності зберігання та аналізу,

– аналітичні інструменти: графіки, діаграми, таблиці для візуалізації даних та виявлення трендів.

3. Специфічні прийоми для виявлення різних видів порушень:

– завищення витрат: аналіз рахунків-фактур, перевірка обґрунтованості цін, порівняння з ринковими цінами,

– незаконне привласнення активів: інвентаризація, перевірка касових операцій, аналіз банківських виписок,

– ухилення від сплати податків: аналіз податкових декларацій, розрахунок податкових зобов’язань,

– фальсифікація документів: порівняння підписів, перевірка штампів, аналіз почерку.

4. Роль інформаційних технологій у сучасному аудиті:

– аналітичні процедури: використання програмного забезпечення для аналізу великих обсягів даних, виявлення аномалій та трендів,

– роботизована автоматизація процесів (RPA): автоматизація рутинних завдань, таких як збір даних, перевірка точності, класифікація документів,

– блокчейн: застосування технології блокчейн для забезпечення прозорості та безпеки обміну даними.

Посилання на програмний матеріал для опрацювання в СЕЗН ЗНУ:

https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=13925

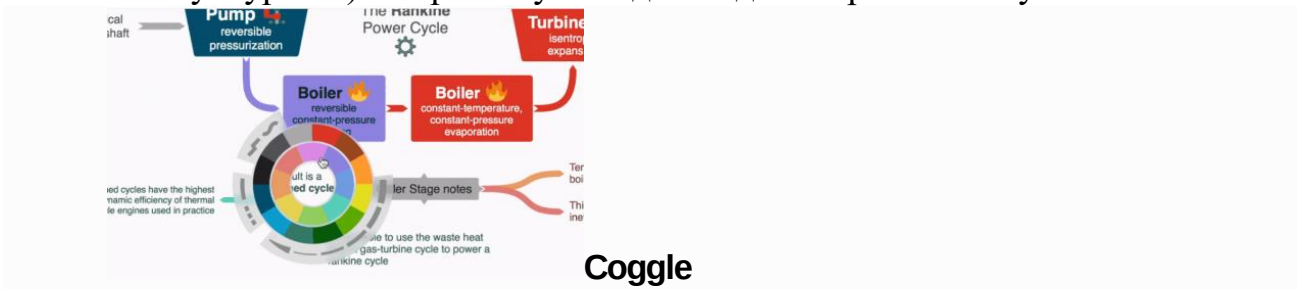
Контрольні запитання

1. Як би Ви організували систему внутрішнього контролю на невеликому виробничому підприємстві?
2. Які заходи Ви б запропонували для підвищення рівня інформаційної безпеки в компанії?
3. Як оцінити ефективність системи внутрішнього контролю?
4. Що таке контрольно-ревізійні процедури і яка їхня мета?
5. Які основні етапи проведення ревізії?
6. Які типи документів підлягають дослідженню під час ревізії?
7. Які фактори впливають на вибір методів дослідження документів?
8. Які основні прийоми дослідження документів Ви знаєте? Охарактеризуйте кожен з них.
9. Яка роль інформаційних технологій у сучасному аудиті?
10. Які виклики стоять перед аудиторами в умовах цифрової трансформації бізнесу?
11. Що таке ризик-орієнтований аудит і як він відрізняється від традиційного аудиту?

Інтерактивні вправи

Побудувати ментальну карту на одне контрольне запитання (номер за списком у журналі) та презентувати доповідь на практичному занятті.

Coggle

Перейдіть за посиланням та завантажте програму для побудови ментальної карти: https://chrome.google.com/webstore/detail/coggle-collaborative-mind/hbcapocoafbfccjgdgammadkndakcfoi?hl=uk,

Практичні завдання

Завдання 1. Компанія заявляє про значні прибутки, але в той же час має проблеми з ліквідністю. Які контрольні заходи Ви б запропонували для перевірки достовірності фінансової звітності?

Завдання 2. Під час інвентаризації виявлено недостачу матеріальних цінностей. Які можливі причини такої ситуації і які подальші дії слід вжити?

Завдання 3. Ви отримали анонімний лист, в якому стверджується, що в компанії має місце систематичне заниження податкових зобов'язань. Які кроки Ви б вжили для перевірки цієї інформації?

Завдання 4 Типи мошенницьких схем та методи їх виявлення:

1. Фальсифікація документів: Підроблення підписів, печаток, зміна дат, дописок. Як виявити такі махінації?

2. Завищення витрат: Створення фіктивних постачальників, завищення цін на товари та послуги. Які контрольні заходи можна застосувати?

3. Розкрадання активів: Привласнення грошових коштів, матеріальних цінностей. Які процедури допоможуть запобігти таким діям?

4. Ухилення від сплати податків: Створення схем мінімізації податкових зобов'язань. Які ризики тут можуть виникнути?

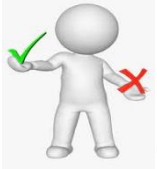
Завдання 5. Теми для написання тез:

1. Як розробити ефективну програму внутрішнього контролю для запобігання шахрайства?

2. Які найбільш поширені помилки допускають аудитори при проведенні перевірок?

3. Як використовувати дані з систем електронного документообігу для підвищення ефективності аудиту?

4. Які виклики стоять перед аудиторами в умовах цифрової трансформації бізнесу?

Тести

Тест 1

Що таке внутрішній контроль?

а) це система заходів, спрямованих на захист активів підприємства від зовнішніх загроз;

б) це процес оцінки та вдосконалення діяльності підприємства для досягнення поставлених цілей;

в) це сукупність методів, процедур та заходів, спрямованих на забезпечення правдивості фінансової звітності та дотримання законодавства;

г) це система захисту інформації від несанкціонованого доступу.

Тест 2

Яка основна мета внутрішнього контролю?

а) збільшення прибутку підприємства;

б) зменшення витрат на виробництво;

в) забезпечення правдивості фінансової звітності та дотримання законодавства;

г) захист активів підприємства від крадіжок.

Тест 3

Які основні принципи внутрішнього контролю?

а) конфіденційність, цілісність, доступність;

б) відповідальність, прозорість, ефективність;

в) розподіл обов'язків, сегрегація обов'язків, контроль доступу;

г) планування, організація, контроль.

Тест 4

Яка роль внутрішнього контролю в забезпеченні безпеки бізнесу?

а) внутрішній контроль не пов'язаний з безпекою бізнесу;

б) внутрішній контроль забезпечує лише фінансову безпеку;

в) внутрішній контроль є одним з важливих елементів системи безпеки бізнесу, допомагаючи запобігати шахрайству, помилкам та іншим загрозам;

г) внутрішній контроль відповідає виключно за інформаційну безпеку.

Тест 5

1. що таке економічна безпека бізнесу?

а) це стан захищеності активів підприємства від фізичного знищення;

б) це стан захищеності інформації підприємства від несанкціонованого доступу;

в) це стан захищеності економічних інтересів підприємства від внутрішніх та зовнішніх загроз;

г) це стан захищеності персоналу підприємства від нещасних випадків.

Порядок подання завдань на перевірку:

Виконайте завдання у Word, збережіть файл під назвою Пр1_Прізвище та надайте на оцінювання в Moodle.

https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=13925

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2

Тема 3. Суб'єкти внутрішнього контролю та безпеки бізнесу і їх функції

3.1 Спостережна рада, як суб'єкт внутрішнього контролю та безпеки бізнесу.

3.2 Правління, як суб'єкт внутрішнього контролю та безпеки бізнесу.

3.3 Ревізійна комісія підприємства, як суб'єкт внутрішнього контролю та безпеки бізнесу.

3.4 Керівник підприємства, як суб'єкт внутрішнього контролю та безпеки бізнесу.

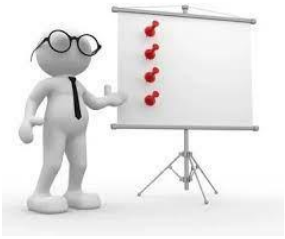
3.5 Фінансовий директор, як суб'єкт внутрішнього контролю та безпеки бізнесу та його контрольні функції.

3.6 Головний бухгалтер підприємства як суб'єкт внутрішнього контролю й безпеки бізнесу та його контрольні функції.

3.7 Служба внутрішнього аудиту, як суб'єкт внутрішнього контролю та безпеки бізнесу.

Мета практичного заняття: набуття практичних навичок з питань: хто саме відповідає за забезпечення внутрішнього контролю та безпеки бізнесу на підприємстві, які конкретні ролі та обов'язки покладаються на кожного суб'єкта внутрішнього контролю, як взаємодіють між собою різні суб'єкти для досягнення загальної мети – забезпечення безпеки бізнесу, які механізми координації та контролю існують для ефективної роботи системи внутрішнього контролю.

Основні терміни та поняття: *суб'єкт внутрішнього контролю, спостережна рада, правління, керівник, фінансовий директор, головний бухгалтер, ризик, корпоративна культура, фінансова звітність, аудит*

Теоретичні основи практичного заняття

Спостережна рада – це колегіальний орган управління акціонерним товариством, який здійснює загальне керівництво діяльністю товариства. Однією з важливих функцій спостережної ради є забезпечення ефективного внутрішнього контролю та безпеки бізнесу

Правління (виконавчий орган) компанії відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного внутрішнього контролю та безпеки бізнесу. Саме правління несе пряму відповідальність за повсякденну діяльність компанії та реалізацію стратегічних цілей.

Ревізійна комісія – це незалежний орган внутрішнього контролю на підприємстві, який створений для перевірки фінансово-господарської діяльності підприємства та дотримання ним законодавства.

Керівник підприємства несе найвищу відповідальність за ефективність системи внутрішнього контролю та безпеку бізнесу. Саме він формує корпоративну культуру, встановлює стратегічні цілі та забезпечує дотримання всіх необхідних процедур.

Фінансовий директор є одним з ключових суб'єктів внутрішнього контролю на підприємстві. Він несе відповідальність за фінансову стабільність компанії, ефективність використання ресурсів та дотримання фінансової дисципліни.

Головний бухгалтер є одним з ключових суб'єктів внутрішнього контролю на підприємстві. Він несе безпосередню відповідальність за організацію бухгалтерського обліку, складання фінансової звітності та забезпечення дотримання фінансової дисципліни.

Служба внутрішнього аудиту – це незалежний підрозділ підприємства, який здійснює систематичну оцінку та аналіз діяльності компанії з метою забезпечення її ефективності, дотримання законодавства та внутрішніх нормативних актів.

Посилання на програмний матеріал для опрацювання в СЕЗН ЗНУ:

https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=13925

Контрольні запитання

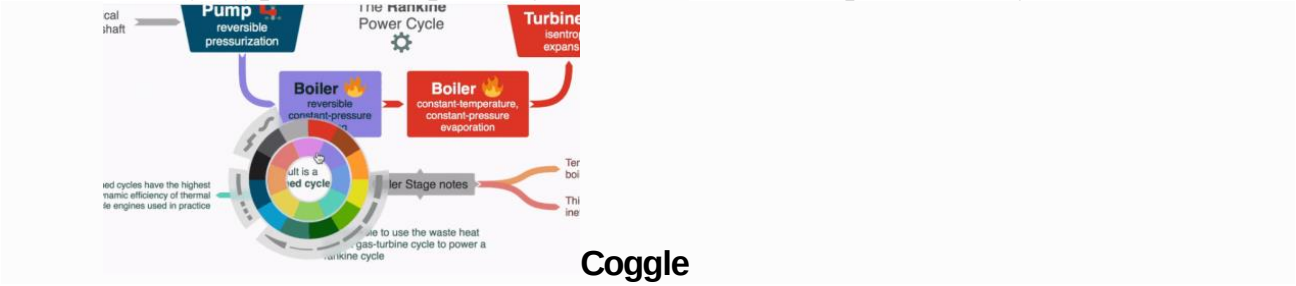
1. Які основні функції правління у системі внутрішнього контролю?
2. Яку роль відіграє правління у управлінні ризиками?
3. Як часто проводяться ревізії і які їх типи?
4. Яку відповідальність несе керівник за систему внутрішнього контролю?

1. Як керівник може сприяти формуванню культури внутрішнього контролю?
2. Яку роль відіграє фінансовий директор у управлінні фінансовими ризиками?
3. Як головний бухгалтер забезпечує дотримання бухгалтерської дисципліни?
4. Яку роль відіграє головний бухгалтер у складанні фінансової звітності?
5. Які основні завдання служби внутрішнього аудиту?
6. Які рекомендації надає служба внутрішнього аудиту керівництву?

Інтерактивні вправи

Побудувати ментальну карту на одне контрольне запитання (номер за списком у журналі) та презентувати доповідь на практичному занятті.

Coggle

Перейдіть за посиланням та завантажте програму для побудови ментальної карти: https://chrome.google.com/webstore/detail/coggle-collaborative-mind/hbcapocoafbfccjgdgammadkndakcfoi?hl=uk,

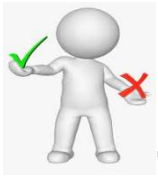

Практичні завдання

Завдання 1. Виконати одне ситуаційне завдання, оформити у вигляді есе:
1. Роль ревізійної комісії в системах управління ризиками.
2. Взаємодія ревізійної комісії з внутрішніми аудиторами.
3. Оцінка ефективності роботи спостережної ради.
4. Сучасні виклики для спостережних рад (ESG, цифровий перехід).
5. Порівняння ролі спостережної ради в різних країнах.
6. Вплив корпоративної культури на ефективність внутрішнього контролю та безпеки бізнесу.
7. Роль технологій у забезпеченні внутрішнього контролю та безпеки бізнесу.

Завдання 2. Написати есе на одну із тем, зробити доповідь на практичному занятті:

1. Стилі керівництва та їх вплив на систему внутрішнього контролю.
2. Роль керівника у формуванні культури безпеки.
3. Виклики для керівників у сучасних умовах бізнесу.
4. Вплив особистих якостей керівника на ефективність системи внутрішнього контролю.
5. Роль фінансового директора у процесі бюджетування.
6. Вплив міжнародних стандартів фінансової звітності на роботу фінансового директора.
7. Розвиток фінансових технологій та їх вплив на функції фінансового директора.
8. Співпраця фінансового директора з іншими підрозділами компанії.
9. Роль головного бухгалтера у впровадженні нових облікових стандартів.
10. Автоматизація бухгалтерського обліку та її вплив на роль головного бухгалтера.
11. Професійна етика головного бухгалтера.
12. Співпраця головного бухгалтера з аудиторами.
13. Відмінності між внутрішнім та зовнішнім аудитом.
14. Роль технологій у внутрішньому аудиті.
15. Будування ефективної системи внутрішнього аудиту.
16. Співпраця служби внутрішнього аудиту з іншими підрозділами підприємства для забезпечення безпеки бізнесу.

Тести

Тест 1

Хто є основним суб’єктом внутрішнього контролю на підприємстві?

а) керівництво підприємства;

б) бухгалтерія;

в) служба безпеки;

г) всі співробітники підприємства.

Тест 2

Яка основна функція керівництва підприємства у системі внутрішнього контролю?

а) здійснювати оперативний контроль;

б) проводити фінансовий аналіз;

в) створити та підтримувати ефективну систему внутрішнього контролю;

г) здійснювати внутрішній аудит.

Тест 3

Які ще суб'єкти можуть брати участь у внутрішньому контролі крім керівництва?

а) тільки зовнішні аудитори;

б) тільки працівники служби безпеки;

в) внутрішні аудитори, комітети з аудиту, працівники різних підрозділів;

г) тільки фінансовий директор.

Тест 4

Яка роль внутрішніх аудиторів у системі внутрішнього контролю?

а) здійснювати повсякденний контроль за операціями;

б) проводити фінансовий аналіз;

в) оцінювати ефективність системи внутрішнього контролю та виявляти слабкі місця;

г) приймати рішення щодо покращення системи внутрішнього контролю.

Тест 5

Яка функція служби безпеки у системі внутрішнього контролю?

а) здійснювати фінансовий контроль;

б) проводити аудит інформаційних систем;

в) забезпечувати фізичну безпеку підприємства та захищати його активи від зовнішніх загроз;

г) оцінювати ефективність системи внутрішнього контролю.

Порядок подання завдань на перевірку:

Виконайте завдання у Word, збережіть файл під назвою Пр2_Прізвище та надайте на оцінювання в Moodle :

https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=13925

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 3, 4

Тема 4. Загальні аспекти організації контрольної роботи на підприємстві

4.1 Основні етапи створення системи внутрішнього контролю та безпеки бізнесу на підприємстві.

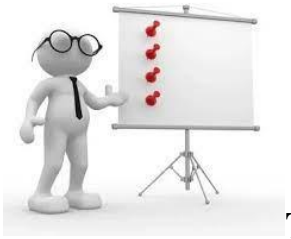
4.2 Розподіл відповідальності. Організація і діяльність ревізійних комісій на підприємствах. Матеріальна та дисциплінарна відповідальність працівників.

4.3 Документальне забезпечення контролю та захисту бізнесу.

4.4 Використання інформаційних технологій для забезпечення внутрішнього контролю та безпеки бізнесу.

Мета практичного заняття: набуття практичних навичок захисту активів підприємства, забезпечення правдивості фінансової звітності та дотримання законодавства; засвоєння основних принципів організації контрольної роботи, ознайомлення з різними видами контролю, опанування навичок оцінки ефективності системи внутрішнього контролю.

Основні терміни та поняття: *контрольне середовище, оцінка ризиків, комунікація, моніторинг, ревізійна комісія, відповідальність, інформаційні технології*

Теоретичні основи практичного заняття

Ключові елементи ефективної системи внутрішнього контролю:

– контрольне середовище: культура організації, етика, структура управління, делегування повноважень,

– оцінка ризиків: ідентифікація, аналіз і управління ризиками,

– контрольні заходи: процедури, які забезпечують досягнення поставлених цілей,

– інформація і комунікація: збір, обробка та розповсюдження інформації для підтримки системи контролю,

– моніторинг: регулярна перевірка ефективності системи контролю.

Важливо розуміти, що створення системи внутрішнього контролю – це не одноразовий процес, а безперервна діяльність. Система повинна постійно розвиватися і адаптуватися до змін у бізнес-середовищі.

Важливо розуміти, що ревізійна комісія є одним з елементів системи внутрішнього контролю. Для досягнення максимальної ефективності її робота повинна бути тісно пов’язана з іншими елементами цієї системи.

Матеріальна та дисциплінарна відповідальність працівників є важливими аспектами трудових відносин. Вони встановлюють межі дозволеної поведінки працівника та визначають наслідки за їх порушення. Розуміння цих видів відповідальності є необхідним як для роботодавців, так і для працівників для забезпечення ефективної та справедливої роботи підприємства.

Існує взаємозв’язок між матеріальною та дисциплінарною відповідальністю.

Часто порушення трудових обов’язків може призвести як до матеріальної, так і до дисциплінарної відповідальності. Наприклад, розкрадання майна

підприємства тягне за собою як матеріальну відповідальність (відшкодування вартості викраденого майна), так і дисциплінарну (звільнення).

Важливі моменти:

✓ Договір про повну матеріальну відповідальність: може бути укладений з певними категоріями працівників (касири, матеріально відповідальні особи).

✓ Строк давності для притягнення до матеріальної відповідальності: один рік з моменту виявлення шкоди.

✓ Право на оскарження: працівник має право оскаржити накладене дисциплінарне стягнення або вимогу про відшкодування матеріальної шкоди в судовому порядку.

Важливі нюанси

✓ Доведення вини: роботодавець повинен довести, що працівник діяв умисно або з грубою необережністю, а також наявність прямого причинно-наслідкового зв'язку між діями працівника та заподіяною шкодою.

✓ Право на захист: працівник має право оскаржити накладене дисциплінарне стягнення або вимогу про відшкодування матеріальної шкоди в судовому порядку.

✓ Індивідуальний підхід: при застосуванні заходів відповідальності необхідно враховувати конкретні обставини справи, характер порушення та попередню трудову діяльність працівника.

Документальне забезпечення контролю – це сукупність документів, які фіксують, оформляють і підтверджують проведення контрольних заходів, результати перевірок, виявлені порушення та вжиті заходи. Воно є невіддільною частиною будь-якої системи контролю, незалежно від її масштабів та сфери застосування.

Сучасні програмні продукти для автоматизації внутрішнього контролю часто включають такі функції:

– аналітика даних: виявлення аномалій, прогнозування, візуалізація даних,

– мобільний доступ: можливість доступу до системи з мобільних пристроїв,

– інтеграція з системами електронного документообігу,

– підтримка різних мов та валют,

– модульність: можливість налаштування системи під конкретні потреби.

Посилання на програмний матеріал для опрацювання в СЕЗН ЗНУ:

https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=13925

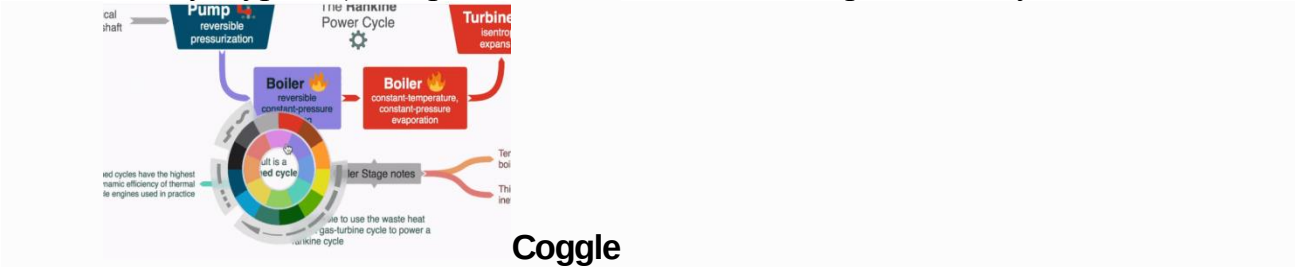
Контрольні запитання

1. Хто несе відповідальність за організацію та функціювання системи внутрішнього контролю на підприємстві?
2. Які основні завдання ревізійних комісій?
3. Які види відповідальності можуть бути застосовані до працівників за порушення внутрішніх правил?
4. Які основні види документів використовуються в системі внутрішнього контролю?
5. Які вимоги до оформлення контрольних документів?
6. Який термін зберігання контрольних документів?
7. Які основні інформаційні технології використовуються для забезпечення внутрішнього контролю?
8. Які переваги використання інформаційних технологій у системі внутрішнього контролю?
9. Які ризики пов'язані з використанням інформаційних технологій в системі внутрішнього контролю?

Інтерактивні вправи

Побудувати ментальну карту на одне контрольне запитання (номер за списком у журналі) та презентувати доповідь на практичному занятті.

Coggle

Перейдіть за посиланням та завантажте програму для побудови ментальної карти: https://chrome.google.com/webstore/detail/coggle-collaborative-mind/hbcapocoafbfccjgdgammadkndakcfoi?hl=uk ,

Практичні завдання

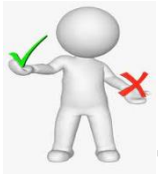
Виконати одне завдання (по номеру в журналі):

Завдання 1. Порівняти різні програмні продукти для автоматизації внутрішнього контролю.

Завдання 2. Розробити інструкції з проведення різних видів контрольних заходів.

Завдання 3. Скласти звіт про результати фінансового аудиту.

Завдання 4. Розробити план відновлення після інцидентів інформаційної безпеки.

Тести

Тест 1

Що таке контрольна робота на підприємстві?

а) це систематичний процес оцінки та виправлення відхилень від встановлених норм і стандартів;

б) це одноразова перевірка виконання конкретного завдання;

в) це процес розробки нових стандартів і норм;

г) це контроль за якістю продукції.

Тест 2

Яка основна мета контрольної роботи?

а) збільшення обсягу виробництва;

б) зменшення витрат на виробництво;

в) забезпечення ефективності діяльності підприємства та досягнення поставлених цілей;

г) контроль за діяльністю персоналу.

Тест 3

Які основні етапи організації контрольної роботи?

а) планування, організація, контроль, аналіз;

б) планування, організація, контроль, коригування;

в) контроль, аналіз, коригування;

г) планування, контроль, коригування.

Тест 4

Які види контролю використовуються на підприємствах?

а) попередній, поточний, кінцевий;

б) фінансовий, виробничий, управлінський;

в) всі перераховані;

г) жоден з перерахованих.

Тест 5

Хто відповідає за організацію контрольної роботи на підприємстві?

а) тільки керівник підприємства;

б) тільки служба безпеки;

в) всі співробітники, які беруть участь у відповідних процесах;

г) тільки внутрішні аудитори.

Порядок подання завдань на перевірку:

Виконайте завдання у Word, збережіть файл під назвою Пр3_Прізвище та надайте на оцінювання в Moodle.

https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=13925

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 5, 6

Тема 5. Види методичного забезпечення внутрішнього контролю на підприємстві та безпеки бізнесу

5.1 Організаційне забезпечення внутрішнього контролю та безпеки бізнесу.

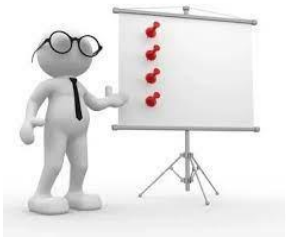
5.2 Законодавче забезпечення внутрішнього контролю та безпеки бізнесу.

5.3 Методичне забезпечення внутрішнього контролю та безпеки бізнесу.

5.4 Інформаційне забезпечення внутрішнього контролю та безпеки бізнесу.

Мета практичного заняття: набуття практичних навичок застосування інструментів та підходів, які підприємства використовують для забезпечення ефективного внутрішнього контролю та захисту свого бізнесу.

Основні терміни та поняття: *обов'язки, дозволи, політика, корпоративна культура, комунікація, законодавство, методичне забезпечення, бази даних, мережі, програмні засоби*

Теоретичні основи практичного заняття

Організаційне забезпечення є фундаментом для ефективної системи внутрішнього контролю. Воно передбачає створення структури, процесів та культури організації, що сприяють досягненню цілей бізнесу та мінімізації ризиків.

Приклади організаційних заходів:

– розробка посадових інструкцій для кожного співробітника з чітким визначенням обов'язків та відповідальності,

– впровадження системи електронного документообігу для підвищення прозорості та контролю за рухом документів,

– проведення регулярних тренінгів для співробітників з питань внутрішнього контролю та безпеки,

– створення системи збору та аналізу зворотного зв'язку від співробітників щодо виявлених проблем та пропозицій щодо покращення.

Значення законодавчого забезпечення для внутрішнього контролю та безпеки бізнесу:

– встановлення мінімальних стандартів: закони визначають обов'язкові вимоги до організації обліку, звітності, внутрішнього контролю тощо,

– захист прав та інтересів учасників господарських відносин: законодавство забезпечує рівні умови для всіх учасників ринку,

– створення стабільного бізнес-середовища: чіткі та зрозумілі правила гри сприяють розвитку підприємництва,

– забезпечення прозорості діяльності підприємств: публічність фінансової звітності та інших видів інформації підвищує довіру інвесторів.

Виклики дотримання законодавства: постійна зміна законодавства: створює необхідність постійного моніторингу змін у законодавстві та адаптації до них внутрішніх процедур, складність законодавства – велика кількість нормативно-правових актів, що регулюють різні аспекти діяльності підприємства, необхідність дотримання міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та аудиту.

Методичне забезпечення – це сукупність документів, інструкцій, процедур та алгоритмів, які детально описують, як здійснювати конкретні дії в межах системи внутрішнього контролю. Воно є своєрідним «посібником» для співробітників, який допомагає їм виконувати свої обов'язки відповідно до встановлених стандартів.

Значення методичного забезпечення для внутрішнього контролю та безпеки бізнесу полягає в:

– єдиному підході до виконання всіх робіт, що сприяє підвищенню ефективності та якості,

– зменшенні помилок, бо детальні інструкції мінімізують ймовірність виникнення помилок,

– наявність чітких методичних матеріалів дозволяє швидко адаптувати нових співробітників до роботи,

– детальний опис процедур сприяє підвищенню прозорості діяльності організації.

Вимоги до методичного забезпечення: методичні матеріали повинні постійно оновлюватися з урахуванням змін у законодавстві, внутрішніх процедурах та технологіях, повинні бути доступні для всіх співробітників, які їх потребують, інструкції повинні бути написані простою і зрозумілою мовою, без використання спеціальних термінів. Методичні матеріали повинні

охоплювати всі аспекти діяльності організації, пов’язані з внутрішнім контролем.

Приклади використання методичного забезпечення:

1. Розробка стандартних операційних процедур (СОП) для виконання різних видів робіт.
2. Створення чек-листів для контролю якості виконання робіт.
3. Розробка алгоритмів для прийняття рішень в нестандартних ситуаціях.
4. Створення бази знань з питань внутрішнього контролю.

Інформаційне забезпечення є невіддільною частиною сучасних систем внутрішнього контролю. Воно передбачає використання інформаційних технологій для збору, обробки, зберігання та аналізу даних, необхідних для прийняття обґрунтованих управлінських рішень та забезпечення ефективної роботи організації.

Роль інформаційного забезпечення у внутрішньому контролі полягає в:

– автоматизації процесів, зменшення кількості ручних операцій, що знижує ризик помилок,
– підвищенні ефективності, шляхом швидкого отримання необхідної інформації для прийняття рішень,
– поліпшенні якості даних, щляхом забезпечення точності та повноти даних,
– підвищенні рівня безпеки, шляхом захисту інформації від несанкційованого доступу,
– підтримці прийняття обґрунтованих рішень, за рахунок надання аналітичної інформації для прийняття управлінських рішень.

Приклади використання інформаційного забезпечення:

1. Системи контролю доступу: обмеження доступу до інформаційних ресурсів лише авторизованим користувачам.
2. Системи електронного документообігу: автоматизація процесу обробки документів, забезпечення їхньої цілісності та доступності.
3. Системи відеоспостереження: контроль за доступом на територію підприємства, моніторинг виробничих процесів.
4. Системи аналізу фінансової звітності: виявлення відхилень від планових показників, виявлення ознак шахрайства.
5. Системи управління проєктами: контроль за виконанням проєктів, оцінка ефективності використання ресурсів.

Посилання на програмний матеріал для опрацювання в СЕЗН ЗНУ:

https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=13925

Контрольні запитання

1. Які основні елементи організаційної структури впливають на ефективність системи внутрішнього контролю?
2. Як розподіл обов'язків може запобігти шахрайству?
3. Яку роль відіграє корпоративна культура у забезпеченні внутрішнього контролю?
4. Які основні закони регулюють діяльність підприємств в Україні?
5. Як зміни в законодавстві впливають на системи внутрішнього контролю?
6. Які міжнародні стандарти впливають на українське законодавство у сфері внутрішнього контролю?
7. Які основні види методичних матеріалів використовуються в системах внутрішнього контролю?
8. Як часто слід оновлювати методичні матеріали?
9. Які критерії оцінки якості методичних матеріалів?
10. Які інформаційні технології використовуються для забезпечення внутрішнього контролю?
11. Які основні загрози інформаційній безпеці підприємства?
12. Як забезпечити захист інформації в умовах цифрової трансформації?

Інтерактивні вправи

Побудувати ментальну карту до однієї із запропонованих нижче тем та презентувати доповідь на практичному занятті.

1. .

Coggle

Перейдіть за посиланням та завантажте програму для побудови ментальної карти: https://chrome.google.com/webstore/detail/coggle-collaborative-mind/hbcapocoafbfccjgdgammadkndakcfoi?hl=uk

Практичні завдання

Завдання 1. Проаналізуйте систему внутрішнього контролю на вашому підприємстві (або підприємстві, яке ви вивчали) і складіть матрицю оцінки ефективності кожного виду забезпечення.

Завдання 2. Створіть план проведення інформаційної безпеки для вашого персонального комп'ютера.

Завдання 3. Розробіть політику компанії щодо використання соціальних мереж співробітниками.

Таблиця – Приклад виконання завдання 1:

Вид забезпечення	Критерії оцінки	Оцінка (1–5)	Коментарі
Організаційне	Чіткість розподілу обов'язків	3	Відсутні детальні посадові інструкції для деяких робітників
	Ефективність комунікації між підрозділами	4	Існує система зборів та звітів, але можливі затримки
	Сегрегація обов'язків	2	Деякі співробітники виконують суміжні функції
Законодавче	Дотримання податкового законодавства	5	Регулярно проводяться податкові аудити
	Дотримання трудового законодавства	4	Можливі незначні порушення при оформленні трудових відносин
	Дотримання екологічного законодавства	3	Не завжди дотримуються норми викидів
Методичне	Актуальність процедур	3	Деякі процедури не оновлювалися протягом останнього року
	Доступність методичних матеріалів	4	Матеріали є, але не завжди легко знайти необхідну інформацію
	Якість розробки процедур	3	Деякі процедури є занадто загальними
Інформаційне	Захищеність інформаційних систем	3	Використовується антивірус, але відсутня система резервного копіювання
	Доступність інформації для авторизованих користувачів	4	Існує система обліку доступу, але можливі проблеми з її налаштуванням

	Якість даних в інформаційних системах	3	Трапляються помилки при введенні даних

Тести

Тест 1:

Що таке методичне забезпечення внутрішнього контролю?

а) сукупність матеріальних ресурсів підприємства;

б) процес оцінки ефективності роботи персоналу;

в) система документації, яка регламентує внутрішній контроль;

г) сукупність інформаційних технологій, що використовуються на підприємстві.

Тест 2

Яка основна мета методичного забезпечення?

а) збільшення обсягу виробництва;

б) зменшення витрат на виробництво;

в) забезпечення єдиного розуміння процедур та стандартів;

г) підвищення кваліфікації персоналу.

Тест 3

Які документи є основними елементами методичного забезпечення?

а) положення про відділи;

б) політики, процедури, інструкції;

в) фінансові звіти;

г) договори з постачальниками.

Тест 4

Які види методичного забезпечення ви знаєте?

а) загальне та спеціальне;

б) нормативне та методичне;

в) внутрішнє та зовнішнє;

г) усі відповіді вірні.

Тест 5

Які документи відносяться до нормативного методичного забезпечення?

а) положення про відділи;

б) стандарти ISO;

в) політики компанії;

г) усі відповіді вірні.

Тест 6

Яка роль методичного забезпечення у системі внутрішнього контролю?

а) забезпечує єдиний підхід до виконання процедур;

б) сприяє зниженню ризиків;

в) покращує ефективність роботи підприємства;

г) усі відповіді вірні.

Тест 7
Як методичне забезпечення пов’язане з безпекою бізнесу?
а) забезпечує захист інформації;
б) сприяє запобіганню шахрайства;
в) зменшує ризики виникнення конфліктів;
г) усі відповіді вірні.
Тест 8
Який принцип є основним при розробці методичних документів?
а) простота і зрозумілість;
б) деталізація;
в) актуальність;
г) усі відповіді вірні.
Тест 9
Хто бере участь у розробці методичних документів?
а) тільки керівництво підприємства;
б) тільки бухгалтерія;
в) представники всіх функціональних підрозділів;
г) зовнішні консультанти.
Тест 10
Як оцінюється ефективність методичного забезпечення?
а) шляхом проведення внутрішніх аудитів;
б) за результатами аналізу фінансової звітності;
в) за відгуками співробітників;
г) усі відповіді вірні.

Порядок подання завдань на перевірку:

Виконайте завдання у Word, збережіть файл під назвою Пр5,6_Прізвище та надайте на оцінювання в Moodle:

https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=13925

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 7, 8

Тема 6. Міжнародні стандарти внутрішнього контролю та безпеки бізнесу як організаційне та методичне забезпечення контролю та безпеки на міжнародному рівні

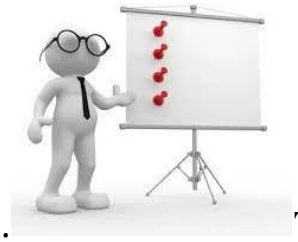

6.1 Опис та порівняльний аналіз основних міжнародних стандартів внутрішнього контролю та безпеки бізнесу.

6.2 Впровадження міжнародних стандартів внутрішнього контролю та безпеки бізнесу: виклики та шляхи їх подолання.

Мета практичного заняття: набуття практичного досвіду у розумінні важливості та ролі міжнародних стандартів у забезпеченні ефективного внутрішнього контролю та безпеки бізнесу на глобальному рівні.

Основні терміни та поняття: *міжнародні стандарти, COSO, COBIT, ISO 27001, IIA, оцінка ризиків, інформаційна безпека*

. Теоретичні основи практичного заняття

Серед найбільш відомих і широко використовуваних міжнародних стандартів внутрішнього контролю можна виділити наступні:

- ✓ **COSO (Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission):** Цей стандарт пропонує комплексну модель внутрішнього контролю, яка складається з п’яти взаємопов’язаних компонентів: контрольне середовище, оцінка ризиків, контрольні заходи, інформація та комунікація, моніторинг. COSO є одним з найбільш визнаних і широко використовуваних стандартів у світі.
- ✓ **COBIT (Control Objectives for Information and related Technology):** Цей стандарт фокусується на управлінні інформаційними технологіями та забезпечує набір цілей контролю, що дозволяють організаціям ефективно використовувати та управляти IT-активами. COBIT часто використовується в поєднанні з COSO для забезпечення комплексного підходу до внутрішнього контролю.
- ✓ **ISO 27001:** Цей стандарт міжнародної організації зі стандартизації (ISO) встановлює вимоги до системи управління інформаційною безпекою. Він допомагає організаціям захистити конфіденційність, цілісність та доступність інформації.
- ✓ **IIA (Institute of Internal Auditors):** Міжнародний інститут внутрішніх аудиторів розробив Стандарти професійної практики внутрішнього аудиту, які визначають вимоги до проведення внутрішніх аудитів та оцінки ефективності системи внутрішнього контролю.

Посилання на програмний матеріал для опрацювання в СЕЗН ЗНУ:

https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=13925

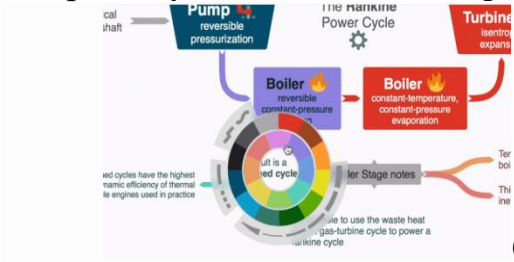
Контрольні запитання

1. Які механізми контролю за дотриманням міжнародних стандартів можуть бути запроваджені на підприємстві?
2. Які методичні інструменти використовуються для впровадження міжнародних стандартів?
3. Як розробляються політики та процедури, що відповідають міжнародним стандартам?
4. Яку роль відіграє документація в системі внутрішнього контролю, побудованій на основі міжнародних стандартів?
5. Як оцінюється ефективність системи внутрішнього контролю, що відповідає міжнародним стандартам?

Інтерактивні вправи

Побудувати ментальну карту до однієї із запропонованих нижче тем та презентувати доповідь на практичному занятті.

Coggle

Перейдіть за посиланням та завантажте програму для побудови ментальної карти: https://chrome.google.com/webstore/detail/coggle-collaborative-mind/hbcapocoafbfccjgdgammadkndakcfoi?hl=uk

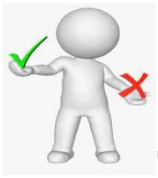

Практичні завдання

Завдання 1. Написати тези на запропоновані теми.

Теми для написання тез:

1. Роль технологій у впровадженні контрольних заходів.
2. Інтеграція контрольних заходів в бізнес-процеси.
3. Оцінка ефективності контрольних заходів.
4. Порівняння підходів до контролю в різних галузях.

Тести

Тест 1

Що таке міжнародні стандарти внутрішнього контролю?

а) набір загальноприйнятих правил та процедур, що стосуються ведення бухгалтерського обліку;

б) сукупність норм та вимог, які встановлюють мінімально допустимий рівень безпеки інформації;

в) міжнародно визнані рамки та критерії для оцінки ефективності систем внутрішнього контролю;

г) сукупність законів та підзаконних актів, що регулюють діяльність підприємств на міжнародному рівні.

Тест 2

Яка основна мета міжнародних стандартів внутрішнього контролю?

а) забезпечити уніфікацію бухгалтерського обліку на міжнародному рівні;

б) посилити захист інтелектуальної власності;

в) підвищити довіру інвесторів та інших зацікавлених сторін;

г) зменшити витрати на ведення бізнесу.

Тест 3

Яку роль відіграють міжнародні стандарти в системі внутрішнього контролю?

а) виступають основою для розробки національного законодавства;

б) забезпечують єдиний підхід до оцінки ризиків та їх управління;

в) сприяють підвищенню прозорості та підзвітності бізнесу;

г) усі відповіді вірні.

Тест 4

Як міжнародні стандарти пов’язані з безпекою бізнесу?

а) забезпечують захист від кібератак;

б) сприяють запобіганню шахрайства та корупції;

в) зменшують ризики репутаційних втрат;

г) усі відповіді вірні.

Тест 5:

Які з наведених стандартів є міжнародними стандартами внутрішнього контролю?

а) ISO 9001;

б) COSO;

в) COBIT;

г) усі відповіді вірні

Порядок подання завдання:

Виконайте завдання у Word, збережіть файл під назвою Пр 7,8_Прізвище та надайте на оцінювання в Moodle:

https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=13925

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 9, 10, 11

Тема 7. Аналіз міжнародних стандартів внутрішнього контролю та безпеки бізнесу

7.1 COSO: Комплексний підхід до внутрішнього контролю та безпеки бізнесу.

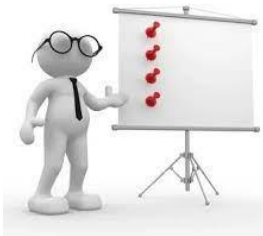
7.2 COBIT: Фокус на інформаційних технологіях та інтеграція з COSO.

7.3 ISO 27001: Основні принципи та аспекти інформаційної безпеки.

7.4 Стандарти IIA: Надійний орієнтир для внутрішнього аудиту.

Мета практичного заняття: набуття практичного досвіда у розумінні важливості та ролі міжнародних стандартів у забезпеченні ефективного внутрішнього контролю та безпеки бізнесу на глобальному рівні.

Ключові поняття та терміни: *COSO, COBIT, COBIT, стандарти IIA, управління ризиками, корпоративна governance, контрольне середовище, структура управління, комітет з аудиту*

Теоретичні основи практичного заняття

Концепція COSO:

– забезпечила спільну мову для обговорення та оцінки систем внутрішнього контролю,

– сприяла підвищенню обізнаності керівництва та співробітників про важливість внутрішнього контролю,

– допомогла підвищити довіру до фінансової звітності компаній,

– завдяки COSO організації можуть ефективніше ідентифікувати, оцінювати та управляти ризиками.

Концепція COSO стала фундаментом сучасних систем внутрішнього контролю та безпеки бізнесу. Вона забезпечила організаціям інструменти для побудови ефективних і стійких систем контролю, які допомагають запобігати шахрайству, забезпечувати дотримання нормативних вимог і підвищувати довіру інвесторів. Незважаючи на свою популярність, COSO продовжує розвиватися, щоб відповідати новим викликам, які постають перед бізнесом у 21 столітті.

П’ять компонентів COSO

1 Компонент.

Контрольне середовище: фундамент системи внутрішнього контролю за версією COSO.

Контрольне середовище – це перший і, мабуть, найважливіший компонент моделі COSO для оцінки та вдосконалення систем внутрішнього контролю. Воно встановлює тон для всієї організації, формуючи основу, на якій будуються інші компоненти системи. Контрольне середовище визначає культуру, цінності та загальний підхід до управління ризиками та забезпечення дотримання стандартів.

1. Культура організації, етика, цінності.

Культура організації – це сукупність цінностей, норм поведінки, переконань та припущень, які поділяють співробітники компанії. Саме культура визначає, як співробітники сприймають важливість контролю, чи готові вони дотримуватися встановлених правил та процедур. Сильна етична культура, яка підкреслює важливість чесності, прозорості та відповідальності, є ключовим фактором для ефективного функціювання системи внутрішнього контролю. Коли співробітники поділяють цінності компанії, вони більш схильні дотримуватися встановлених правил і процедур.

2. Структура управління та повноваження.

Структура управління та розподіл повноважень безпосередньо впливають на ефективність системи внутрішнього контролю. Чітко визначені ролі та відповідальність кожного співробітника сприяють прозорості прийняття рішень та уникненню конфліктів. Ефективна система делегування повноважень дозволяє розвантажити керівництво і залучити до процесу прийняття рішень більшу кількість співробітників.

3. Комітет з аудиту

Комітет з аудиту – це незалежний орган, який наглядає за фінансовою звітністю, системою внутрішнього контролю та аудиторською діяльністю. Він відіграє важливу роль у забезпеченні цілісності фінансової інформації та довіри до компанії. Комітет з аудиту оцінює ефективність системи внутрішнього

контролю, забезпечує дотримання вимог законодавства та регуляторних органів, а також надає рекомендації щодо вдосконалення системи.

Чому контрольне середовище так важливо? Бо це:

– фундамент для інших компонентів: контрольне середовище створює основу для інших компонентів системи внутрішнього контролю, без сильної культури та чітко визначених ролей та відповідальності інші компоненти не будуть ефективно працювати,

– підвищення обізнаності: сильне контрольне середовище сприяє підвищенню обізнаності співробітників про важливість внутрішнього контролю та їхньої ролі в забезпеченні його ефективності,

– зменшення ризиків: добре розроблене контрольне середовище допомагає знизити ризик виникнення помилок, шахрайства та інших небажаних подій,

– поліпшення репутації: сильна культура організації та ефективна система внутрішнього контролю підвищують довіру інвесторів, клієнтів та інших зацікавлених сторін.

Контрольне середовище є фундаментом для побудови ефективної системи внутрішнього контролю. Воно визначає культуру організації, структуру управління та роль комітету з аудиту. Інвестуючи в створення сильного контрольного середовища, компанії можуть значно знизити ризики, підвищити свою ефективність та довіру до своєї діяльності.

2 Компонент.

Оцінка ризиків: серцевина системи внутрішнього контролю за версією COSO.

Оцінка ризиків – це другий за важливістю компонент моделі COSO після контрольного середовища. Він передбачає систематичне виявлення, аналіз та управління різноманітними загрозами, які можуть перешкоджати досягненню цілей організації.

1. *Ідентифікація ризиків* – це перший крок у процесі оцінки ризиків. Він передбачає виявлення всіх потенційних подій, які можуть вплинути на досягнення цілей організації. Це можуть бути як внутрішні ризики (наприклад, помилки персоналу, неефективні процеси), так і зовнішні (наприклад, зміни законодавства, економічні кризи, природні катаклізми). Для ефективної ідентифікації ризиків можуть використовуватися різноманітні методи, такі як мозковий штурм, аналіз сценаріїв, опитування співробітників тощо.

2. *Аналіз ризиків* – це детальне дослідження ідентифікованих ризиків. Він передбачає оцінку ймовірності виникнення кожного ризику та потенційних наслідків. Для цього можуть використовуватися кількісні та якісні методи. Кількісні методи дозволяють оцінити ризики в грошовому вираженні, що дозволяє порівняти різні ризики між собою. Якісні методи дозволяють оцінити ризики за допомогою таких категорій, як високий, середній та низький.

3. *Відповідні заходи реагування* – це розробка та впровадження заходів для управління виявленими ризиками. Ці заходи можуть бути спрямовані на зниження ймовірності виникнення ризику, зменшення його наслідків або повне

уникнення ризику. Вибір конкретних заходів залежить від характеру ризику та ресурсів організації.

Чому оцінка ризиків так важлива? Оцінка ризиків дозволяє організації перейти від реактивного до проактивного управління. Замість того, щоб чекати, поки проблема виникне, організація може вжити заходів для її запобігання. Оцінка ризиків допомагає зосередити ресурси на найбільш важливих ризиках, що дозволяє підвищити ефективність використання ресурсів. Розуміння ризиків, з якими стикається організація, допомагає приймати більш обґрунтовані рішення. Ефективна система управління ризиками допомагає організації стати більш стійкою до зовнішніх потрясінь.

Оцінка ризиків є невід'ємною частиною системи внутрішнього контролю. Вона дозволяє організації виявити потенційні загрози, оцінити їхній вплив і розробити ефективні заходи для їх управління. Регулярна оцінка ризиків є ключем до успішного досягнення цілей організації.

3 Компонент.

Контрольні заходи: щит, який захищає бізнес.

Контрольні заходи є невід'ємною частиною системи внутрішнього контролю будь-якої організації. Вони слугують своєрідним щитом, який захищає бізнес від різних загроз та забезпечує досягнення поставлених цілей. Згідно з моделлю COSO, контрольні заходи поділяються на три основні категорії: попереджувальні, виправні та виявляючі.

Попереджувальні контролі – це перша лінія оборони, яка спрямована на запобігання виникненню небажаних подій. Вони діють за принципом профілактики, тобто передбачають вжиття заходів до того, як проблема виникне. Прикладами попереджувальних контролів можуть бути:

– розподілення обов'язків, з метою уникнення концентрації повноважень в одних руках,

– встановлення процедур затвердження документів кількома особами для підвищення точності та повноти інформації,

– встановлення обмежень доступу до інформаційних систем та фізичних активів для запобігання несанкційованого доступу,

– перевірка репутації та фінансової стабільності потенційних постачальників перед укладенням договорів.

Виправні контролі – це заходи, які вживаються після того, як небажана подія вже сталася. Їхньою метою є мінімізація негативних наслідків та відновлення нормального функціювання системи. Прикладами виправних контролів можуть бути:

– розробка процедур відновлення даних у разі їх втрати або пошкодження,

– страхування від різних ризиків, таких як пожежа, крадіжка, відповідальність перед третіми особами,

– створення резервних копій важливої інформації для відновлення у разі потреби,

– розробка планів реагування на різні надзвичайні ситуації, такі як природні катаклізми, кібератаки тощо.

Виявляючі контролі – це заходи, спрямовані на своєчасне виявлення небажаних подій. Вони дозволяють вжити необхідні заходи для усунення проблеми та запобігання її повторенню. Прикладами виявляючих контролів можуть бути:

– порівняння даних з різних джерел для виявлення розбіжностей,

– проведення регулярних внутрішніх аудитів для оцінки ефективності системи контролю,

– аналіз відхилень фактичних показників від планових для виявлення потенційних проблем,

– аналіз скарг клієнтів для виявлення проблем у процесах обслуговування.

Ефективні контрольні заходи є необхідною умовою для забезпечення надійності фінансової звітності, дотримання нормативних вимог та захисту активів організації. Вони допомагають: ідентифікувати та знизити ризики, які можуть негативно вплинути на діяльність організації, дотримуватися вимог законодавства та регуляторних органів, оптимізувати бізнес-процеси та підвищити ефективність використання ресурсів, запобігти виникненню негативних ситуацій, які можуть пошкодити репутацію організації.

Контрольні заходи є невід'ємною частиною системи внутрішнього контролю. Вони забезпечують захист організації від різних загроз та сприяють досягненню її цілей. Для забезпечення ефективності системи контролю необхідно постійно оцінювати та вдосконалювати контрольні заходи, адаптуючи їх до зміни зовнішнього середовища та внутрішніх потреб організації.

4 Компонент.

Четвертий компонент моделі COSO – інформація та комунікація – є жилою системою внутрішнього контролю. Він забезпечує ефективний збір, обробку, зберігання та передачу інформації, необхідної для прийняття обґрунтованих рішень та забезпечення дотримання встановлених стандартів.

1. Системи збору, обробки та зберігання інформації.

Цей підкомпонент стосується всіх аспектів обробки даних в організації. Ефективна система обліку та звітності забезпечує достовірність, повноту та своєчасність даних. Інформація, що використовується для прийняття рішень, повинна бути точною та вільною від помилок, повинна бути зібрана та оброблена, доступна вчасно для прийняття рішень. Доступ до інформації повинний бути наданий тим співробітникам, яким це необхідно для виконання своїх обов'язків.

Сучасні інформаційні технології надають широкий спектр інструментів для збору, обробки та зберігання інформації. Однак, важливо не лише мати технічні засоби, але й забезпечити їх правильне використання та підтримку.

2. Внутрішня та зовнішня комунікація.

Ефективна комунікація є ключовим фактором для успішного функціювання будь-якої організації. В контексті системи внутрішнього контролю, комунікація забезпечує: розуміння цілей, обмін інформацією, зворотний зв'язок, комунікацію з зовнішніми сторонами. Співробітники повинні чітко розуміти цілі та завдання системи внутрішнього контролю. інформація повинна вільно циркулювати між усіма рівнями організації, співробітники повинні мати можливість висловлювати свої думки та пропозиції щодо вдосконалення системи внутрішнього контролю. Організація повинна ефективно комунікувати з регуляторними органами, аудиторами та іншими зацікавленими сторонами.

Чому інформація та комунікація так важливі?

По-перше, це: основа для прийняття рішень, тому що інформація є основою для прийняття обґрунтованих рішень на всіх рівнях організації.

По-друге, це: забезпечення дотримання встановлених стандартів та процедур.

По-третє, це: виявлення проблем для своєчасного прийняття заходів для їх усунення.

Вчетверте, це: підвищення ефективності роботи організації.

Інформація та комунікація є невід'ємною частиною системи внутрішнього контролю. Вони забезпечують ефективний збір, обробку, зберігання та передачу інформації, необхідної для прийняття обґрунтованих рішень та забезпечення дотримання встановлених стандартів. Інвестуючи в розвиток системи інформації та комунікації, організації можуть значно підвищити свою ефективність та знизити ризики.

5 Компонент.

1. Моніторинг: Серцебиття системи внутрішнього контролю

П'ятий компонент моделі COSO – моніторинг – є своєрідним пульсом системи внутрішнього контролю. Він забезпечує постійний контроль за ефективністю всіх попередніх компонентів та дозволяє своєчасно виявляти та усувати недоліки.

Безперервний моніторинг

Безперервний моніторинг передбачає постійний контроль за функціюванням системи внутрішнього контролю.

Це включає в себе:

– регулярні перевірки: проведення регулярних перевірок дотримання встановлених процедур та стандартів,

– аналіз звітів: аналіз фінансової та операційної звітності для виявлення відхилень від планових показників,

– моніторинг показників ефективності: відстеження ключових показників ефективності (KPI) для оцінки ефективності роботи різних підрозділів,

– аналіз інцидентів: аналіз інцидентів, які відбулися, для виявлення причин та розробки заходів для запобігання їх повторення.

2. Оцінка ефективності

Оцінка ефективності системи внутрішнього контролю проводиться з метою визначення того, наскільки система досягає поставлених цілей. Вона дозволяє виявити слабкі місця та розробити заходи для їх усунення. Оцінка ефективності може проводитися за допомогою різних методів, таких як:

– самооцінка і це означає, що співробітники самостійно оцінюють ефективність системи внутрішнього контролю у своїх підрозділах,

– внутрішні аудити потребують проведення регулярних внутрішніх аудитів для оцінки ефективності системи в цілому,

– зовнішні аудити, які полягають у залученні зовнішніх аудиторів для проведення незалежної оцінки системи.

Моніторинг так важливий, тому що:

– дозволяє виявляти проблеми на ранніх стадіях, коли їх ще легко усунути,

– результати моніторингу використовуються для постійного вдосконалення системи внутрішнього контролю,

– ефективна система моніторингу підвищує довіру інвесторів, клієнтів та інших зацікавлених сторін.

Моніторинг є завершальним етапом циклу управління ризиками. Він забезпечує постійний контроль за ефективністю системи внутрішнього контролю та дозволяє своєчасно виявляти та усувати недоліки. Ефективна система моніторингу є гарантією того, що система внутрішнього контролю відповідає поточним потребам організації та забезпечує досягнення її цілей.

COBIT (Control Objectives for Information and related Technology) – це всеосяжна рамка, розроблена для забезпечення ефективного управління та контролю інформаційними та пов’язаними з ними технологіями (IT). На відміну від більш загальних рамок, таких як COSO, COBIT зосереджується на конкретних аспектах IT, надаючи детальні керівництва та цілі контролю для різних IT-процесів.

Основні цілі COBIT:

– забезпечення адекватності, ефективності та ефективності IT: COBIT допомагає організаціям гарантувати, що їхні IT-системи підтримують бізнес-цілі та функціюють ефективно,

– управління ризиками, пов’язаними з IT: рамка допомагає ідентифікувати, оцінювати та управляти ризиками, пов’язаними з IT, такими як кібербезпека, доступність даних та відповідність нормативним вимогам,

– оптимізація використання ресурсів: COBIT надає рекомендації щодо оптимізації використання IT-ресурсів, таких як персонал, бюджет та технології,

– підвищення довіри до IT: завдяки прозорості та відповідальності, яку забезпечує COBIT, організації можуть підвищити довіру до своїх IT-систем у зацікавлених сторін.

COBIT структурований навколо набору процесів, які охоплюють весь життєвий цикл IT-сервісів. Ці процеси поділяються на чотири основні домени:

✓ Планування та організація: визначення стратегічних цілей IT, розробка портфеля проектів, управління програмами та проектами.

✓ Оцінка та обґрунтування: оцінка вимог до IT-сервісів, управління ризиками, управління послугами.

✓ Отримання, розробка та доставка: розробка та впровадження нових IT-систем, управління змінами, забезпечення якості.

✓ Моніторинг та оцінка: моніторинг ефективності IT-сервісів, оцінка досягнення цілей, управління інцидентами.

Кожен з цих доменів складається з більш детальних процесів, які надають практичні рекомендації щодо їх виконання.

COSO та COBIT – це доповнюючі рамки, які можуть бути ефективно інтегровані для забезпечення комплексного управління ризиками та контролю в організації.

✓ COSO надає загальну модель внутрішнього контролю, яка охоплює всі аспекти діяльності організації, включаючи фінанси, операції та дотримання нормативних вимог.

✓ COBIT зосереджується на конкретних аспектах IT, надаючи детальні рекомендації щодо управління IT-ризиками та забезпечення ефективності IT-процесів.

Інтеграція COBIT з COSO дозволяє:

– забезпечити комплексне управління ризиками, організації можуть ідентифікувати та управляти ризиками, пов’язаними з IT, в контексті загальної системи внутрішнього контролю,

– поліпшити ефективність IT, COBIT допомагає оптимізувати використання IT-ресурсів та забезпечувати відповідність IT-процесів бізнес-цілям,

– ефективний контроль IT сприяє забезпеченню достовірності фінансової інформації.

Шляхи інтеграції:

– COBIT може бути використаний для більш детального опису того, як контрольні заходи реалізуються в IT-сфері,

– цілі COBIT можуть бути включені до загальної системи цілей організації, що визначається в рамках COSO,

– обидві рамки використовують схожу методологію, що полегшує їх інтеграцію.

ISO 27001 – це міжнародний стандарт, який встановлює вимоги до системи управління інформаційною безпекою (СУІБ) організації. Це як інструкція з будівництва надійного замку для ваших даних, який захистить їх від будь-яких загроз.

Основні принципи ISO 27001:

– системний підхід, вся система управління інформаційною безпекою розглядається як єдине ціле,

– цикл PDCA: постійне вдосконалення системи через планування, виконання, перевірку та дію,

– ризик-орієнтований підхід: ідентифікація, оцінка та управління всіма можливими загрозами для інформаційної безпеки.

Стандарт охоплює широкий спектр аспектів інформаційної безпеки, включаючи:

1. Організаційні заходи: політики, процедури, відповідальність тощо.
2. Персонал: навчання, обізнаність, перевірки.
3. Фізичний захист: захист приміщень, обладнання, носіїв інформації.
4. Мережева безпека: захист комп'ютерних мереж від несанкційованого доступу.
5. Управління доступом: контроль доступу до інформаційних ресурсів.
6. Управління інцидентами: виявлення, реагування та розслідування інцидентів інформаційної безпеки.
7. Безперервність бізнесу: забезпечення безперебійної роботи критично важливих систем.

Переваги сертифікації ISO 27001:

– демонстрація високого рівня захисту інформації,
– відповідність міжнародним стандартам підвищує довіру партнерів,
– систематичний підхід до управління ризиками,
– єдина основа для проведення аудиту інформаційної безпеки.
– демонстрація відповідального ставлення до захисту інформації.

ISO 27001 підходить для будь-якої організації, яка обробляє конфіденційну інформацію. Незалежно від розміру та сфери діяльності, цей стандарт допоможе забезпечити належний рівень захисту даних.

Для отримання сертифікату необхідно:

1. Розробити систему управління інформаційною безпекою: впровадити всі вимоги стандарту.
2. Провести внутрішній аудит: перевірити відповідність системи стандарту.
3. Запросити зовнішній аудит: незалежний орган сертифікації проведе оцінку системи.
4. Отримати сертифікат: при успішному проходженні аудиту організація отримує сертифікат.

IIA (Institute of Internal Auditors) – це міжнародна організація, яка встановлює стандарти професійної практики внутрішнього аудиту. Стандарти IIA є своєрідним «кодексом поведінки» для внутрішніх аудиторів, визначаючи їхню роль, відповідальність та вимоги до якості роботи.

Стандарти IIA важливі та актуальні тому що:

– стандарти забезпечують єдиний підхід до проведення внутрішнього аудиту в різних організаціях по всьому світу,
– завдяки стандартам підвищується якість роботи внутрішніх аудиторів та достовірність їхніх висновків,
– стандарти підкреслюють важливість професіоналізму та об'єктивності внутрішніх аудиторів,
– стандарти підвищують довіру до функції внутрішнього аудиту з боку керівництва та інших зацікавлених сторін.

Основні компоненти стандартів IIA:

– принципи: визначають фундаментальні поняття та цінності внутрішнього аудиту,

– заяви про базові вимоги: конкретизують принципи та встановлюють мінімально необхідні вимоги до проведення внутрішнього аудиту,

– атрибутивні стандарти: описують характеристики організацій та осіб, що здійснюють внутрішній аудит,

– стандарти ефективності: визначають, як оцінювати ефективність діяльності внутрішнього аудиту.

Основні цілі внутрішнього аудиту відповідно до стандартів IIA:

1. Допомога організації досягати своїх цілей: внутрішній аудит має бути орієнтований на додану вартість для організації.

2. Оцінка та покращення системи контролю: внутрішній аудит аналізує систему внутрішнього контролю та пропонує рекомендації щодо її вдосконалення.

3. Забезпечення дотримання законів та нормативних актів: внутрішній аудит перевіряє, чи дотримується організація вимог законодавства.

4. Об’єктивна оцінка ризиків: внутрішній аудит оцінює ризики, з якими стикається організація.

Посилання на програмний матеріал для опрацювання в СЕЗН ЗНУ:

https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=13925

Контрольні запитання

1. Опишіть основні принципи стандарту COSO.
2. Які ключові елементи включає стандарт COBIT?
3. Як стандарт ISO 27001 пов’язаний з внутрішнім контролем?
4. Чи є універсальні міжнародні стандарти, які підходять для будь-якого підприємства?
5. Які фактори слід враховувати при виборі міжнародного стандарту для свого підприємства?
6. Як міжнародні стандарти можуть бути адаптовані до особливостей національного законодавства та бізнес-культури?
7. Які нові тренди в галузі внутрішнього контролю можуть вплинути на розвиток міжнародних стандартів?
8. Як би ви оцінили готовність підприємства до впровадження міжнародних стандартів?

9. Які кроки необхідно зробити для розробки плану впровадження міжнародного стандарту на підприємстві?

10. Як можна залучити співробітників до процесу впровадження міжнародних стандартів?

Інтерактивні вправи

Побудувати ментальну карту до одного із запропонованих контрольних запитанньь та презентувати доповідь на практичному занятті.

Coggle

Перейдіть за посиланням та завантажте програму для побудови ментальної карти: https://chrome.google.com/webstore/detail/coggle-collaborative-mind/hbcapocoafbfccjgdgammadkndakcfoi?hl=uk

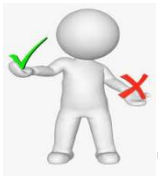

Практичні завдання

Завдання 1. Складіть схему, яка зображає взаємозв'язки між п'ятьма компонентами COSO.

Завдання 2. Проаналізуйте систему внутрішнього контролю на вашому підприємстві (або підприємстві, яке ви вивчали) з точки зору відповідності принципам COSO.

Завдання 3. Розробіть план заходів щодо впровадження одного з компонентів COSO на підприємстві.

Тести

Тест 1

Чим відрізняються стандарти COSO і COBIT?

а) COSO фокусується на загальних принципах внутрішнього контролю, а COBIT – на IT-контролі;

б) COSO є більш деталізованим стандартом, ніж COBIT;

в) COBIT застосовується тільки в банківській сфері;

г) COSO розроблений для малих підприємств, а COBIT – для великих.

Тест 2

Які переваги дає використання міжнародних стандартів внутрішнього контролю?

а) підвищення довіри інвесторів та партнерів;

б) зменшення ризиків фінансових втрат;

в) покращення іміджу компанії;

г) усі відповіді вірні.

Тест 3

Як міжнародні стандарти впливають на конкурентоспроможність підприємства?

а) збільшують витрати на ведення бізнесу;

б) сприяють виходу на нові ринки;

в) зменшують ефективність роботи підприємства;

г) не впливають на конкурентоспроможність.

Тест 4

З якими труднощами можна зіткнутися при впровадженні міжнародних стандартів?

а) високі витрати на консультаційні послуги;

б) опір змін з боку співробітників;

в) недостатня кваліфікація персоналу;

г) усі відповіді вірні.

Тест 5

Як подолати труднощі при впровадженні міжнародних стандартів?

а) залучити зовнішніх консультантів;

б) провести навчання персоналу;

в) поступово впроваджувати зміни;

г) усі відповіді вірні.

Порядок подання завдання:

Виконайте завдання у Word, збережіть файл під назвою Пр 9,10,11_Прізвище та надайте на оцінювання в Moodle:

https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=13925

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ ПРОГРАМНОГО МАТЕРІАЛУ

Самостійна робота є основним засобом засвоєння навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять. Головна особливість самостійної роботи полягає не в тому, що студент навчається без безпосередньої участі викладача, а в тому, що в діяльності студента поєднується функція переведення навчальної інформації в знання, вміння та функція самостійного управління цією діяльністю. Самостійна робота передусім має бути усвідомленою.

Самостійна робота з дисципліни «Внутрішній контроль на підприємстві та безпека бізнесу» визначається силабусом відповідно до навчального плану. Її зміст конкретизується у пропонованому автором виданні. Чітке й добросовісне виконання наданих рекомендацій сприятиме раціональному використанню часу та результативному виконанню самостійної роботи.

Алгоритм засвоєння програмного матеріалу у ході самостійної роботи:

1. Ознайомитися з темою та питаннями для самостійного опрацювання.
2. Осмислити й вивчити теоретичний матеріал, дотримуючись наданих методичних рекомендацій та використовуючи рекомендовану літературу.
3. Усвідомити сутність та вивчити визначення ключових понять.
4. Надати відповіді на питання для самоконтролю, не користуючись літературою. Повторно опрацювати недостатньо засвоєний навчальний матеріал.
5. Виконати практичні завдання та продемонструвати вміння застосовувати засвоєні знання на практиці.

Навчальний матеріал дисципліни, передбачений силабусом для засвоєння в процесі самостійної роботи, виноситься на підсумковий контроль.

Самостійна робота з дисципліни «Внутрішній контроль на підприємстві та безпека бізнесу» спрямована на поглиблення знань з дисципліни, розвиток творчих здібностей, формування професійних компетенцій, підготовці до майбутньої професійної діяльності.

За допомогою самостійної роботи студенти можуть поглибити свої знання в області організації системи внутрішнього контролю на підприємстві та навчитися виявляти слабкі місця в системі безпеки підприємства.

ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Сутність, функції та принципи внутрішнього контролю та безпеки бізнесу

Питання для самостійного вивчення

1. Як змінилися підходи до внутрішнього контролю в умовах цифрової трансформації бізнесу?
2. Які основні відмінності між внутрішнім контролем на великих та малих підприємствах?
3. Яку роль відіграє людський фактор у забезпеченні ефективності системи внутрішнього контролю?

Питання для самоконтролю

1. Як цифрова трансформація вплинула на зміну традиційних методів внутрішнього аудиту?
2. Які основні виклики та можливості для забезпечення кібербезпеки виникають в умовах цифрової трансформації бізнесу, і як вони впливають на систему внутрішнього контролю?
3. Як впливає рівень автоматизації бізнес-процесів на вимоги до системи внутрішнього контролю на підприємствах різного масштабу?
4. Які ключові фактори слід враховувати при розробці системи внутрішнього контролю для стартапу?
5. Як можна підвищити обізнаність співробітників про важливість внутрішнього контролю та заохотити їх до активної участі в цьому процесі?

6. Які найбільш поширені помилки, пов’язані з людським фактором, виникають під час реалізації системи внутрішнього контролю? Як їх можна запобігти?

Практичні завдання

Завдання 1. Розробіть план впровадження системи моніторингу кіберзагроз для середнього підприємства.

Завдання 2. Розробіть план впровадження системи внутрішнього контролю для малого виробничого підприємства.

Завдання 3. Розробка програми навчання співробітників з питань внутрішнього контролю для середньої торгівельної компанії.

Тема 2. Предмет та методи внутрішнього контролю та безпеки бізнесу

Питання для самостійного вивчення

1. Як впливає розвиток технологій (наприклад, штучний інтелект, блокчейн) на зміну методів внутрішнього контролю та безпеки бізнесу?
2. Які основні відмінності між внутрішнім контролем та зовнішнім аудитом? Як ці два процеси взаємодіють між собою?
3. Як побудувати ефективну систему внутрішнього контролю в умовах невизначеності та постійних змін зовнішнього середовища?

Питання для самоконтролю

1. Які основні цілі системи внутрішнього контролю?
2. Які основні компоненти системи внутрішнього контролю?
3. Які основні ризики загрожують сучасному бізнесу і як система внутрішнього контролю може їх мінімізувати?
4. Які основні методи внутрішнього контролю Ви знаєте? Опишіть їх застосування на прикладах.
5. Як змінюються підходи до внутрішнього контролю в умовах цифрової трансформації бізнесу?

Практичні завдання

Завдання 1. Компанія виявила значні фінансові втрати через помилки в обліку. Які можливі причини такої ситуації? Пропонуйте заходи для усунення виявлених недоліків і запобігання їх повторенню в майбутньому.

Виконання завдання: Проаналізувати ситуацію, визначити можливі причини виникнення помилок в обліку (наприклад, недостатня кваліфікація персоналу, відсутність розподілу обов'язків, недосконаліть облікової системи) та запропонувати конкретні заходи для усунення цих причин.

Тема 3. Суб'єкти внутрішнього контролю та безпеки бізнесу і їх функції

Питання для самостійного вивчення

1. Як змінюється роль суб'єктів внутрішнього контролю в умовах цифрової трансформації бізнесу?
2. Які нові виклики для системи внутрішнього контролю постають у зв'язку з глобалізацією

Питання для самоконтролю

1. Яка роль людського фактора у забезпеченні ефективності системи внутрішнього контролю?
2. Як забезпечити ефективну комунікацію та співпрацю між різними підрозділами підприємства в умовах цифрової трансформації?
3. Які нові компетенції повинні мати співробітники, які займаються внутрішнім контролем у цифровій епосі?
4. Як побудувати ефективну систему взаємодії між службою безпеки та відділом внутрішнього аудиту?
5. Які заходи необхідно вжити, якщо виявлено конфлікт інтересів у одного з працівників, який бере участь у системі внутрішнього контролю?
6. Як забезпечити незалежність внутрішнього аудиту від інших підрозділів підприємства?

Практичні завдання

Завдання 1. Визначити потенційні слабкі місця в системі внутрішнього контролю, пов'язані з недостатнім залученням або незлагодженою роботою суб'єктів.

Завдання 2. Розробити рекомендації щодо оптимізації взаємодії між суб'єктами внутрішнього контролю.

Тема 4. Загальні аспекти організації контрольної роботи на підприємстві

Питання для самостійного вивчення

1. Як цифрова трансформація змінює підходи до організації внутрішнього контролю на підприємствах?
2. Які нові технології можуть бути використані для підвищення ефективності систем внутрішнього контролю?
3. Які виклики для внутрішнього контролю пов’язані з переходом до цифрових технологій?

Питання для самоконтролю

1. Як використання штучного інтелекту може покращити процес виявлення шахрайства?
2. Які загрози кібербезпеки виникають у зв’язку з цифровою трансформацією та як їх можна нейтралізувати за допомогою внутрішнього контролю?
3. Як побудувати систему внутрішнього контролю, яка враховує особливості хмарних технологій?
4. Які зміни необхідно внести в систему внутрішнього контролю для забезпечення безпеки даних у віддаленій роботі?

Практичні завдання

Завдання 1. Ваша компанія вирішила перейти на повністю цифрову систему обліку. Які кроки необхідно вжити для забезпечення безперервності роботи системи внутрішнього контролю в цей період?

Завдання 2. Після впровадження нової системи управління запасами виявлено значні відхилення. Які можливі причини таких відхилень і як їх можна усунути за допомогою аналітики даних?

Тема 5. Види методичного забезпечення внутрішнього контролю та безпеки бізнесу

Питання для самостійного вивчення

1. Які основні види методичного забезпечення внутрішнього контролю Ви знаєте?
2. Що таке політики та процедури внутрішнього контролю? Яка їхня роль?
3. Які стандарти та нормативи застосовуються при розробці методичного забезпечення?

Питання для самоконтролю

1. Як пов’язані між собою політики, процедури та інструкції як елементи методичного забезпечення внутрішнього контролю?
2. Які сучасні технології можуть бути використані для автоматизації процесів внутрішнього контролю та підвищення ефективності системи в цілому?
3. Як провести оцінку ефективності системи внутрішнього контролю на підприємстві?
4. Які ключові показники ефективності можна використовувати?

Практичне завдання

Завдання 1. Провести аналіз документації:
– проаналізуйте політику або процедуру будь-якої компанії (можна використовувати реальні приклади або моделі),
– оцініть, наскільки чітко сформульовані вимоги, наскільки детально описані процедури, наскільки актуальна дана політика або процедура,
– запропонуйте свої рекомендації щодо вдосконалення.

Завдання 2. Розробіть документ:
– розробіть політику або процедуру для конкретного процесу на підприємстві (наприклад, процедура затвердження договорів, процедура обробки готівкових коштів),
– зверніть увагу на чіткість формулювань, логічність послідовності дій, відповідальність виконавців.

Тема 6. Міжнародні стандарти внутрішнього контролю та безпеки бізнесу як організаційне та методичне забезпечення контролю та безпеки на міжнародному рівні

.

Питання для самостійного вивчення

1. Як провести самооцінку системи внутрішнього контролю за допомогою міжнародних стандартів?
2. Які ключові показники ефективності слід використовувати для оцінки системи внутрішнього контролю?
3. Як адаптувати міжнародні стандарти до специфіки конкретного бізнесу?
4. Які бар’єри можуть виникнути при впровадженні міжнародних стандартів у організації? Як їх подолати?

Питання для самоконтролю

1. Які основні міжнародні стандарти внутрішнього контролю та безпеки бізнесу існують на сьогоднішній день?
2. Як міжнародні стандарти внутрішнього контролю та безпеки бізнесу впливають на організаційну структуру компанії?
3. Які методичні засоби використовуються для забезпечення контролю та безпеки на міжнародному рівні?
4. Які переваги та ризики пов’язані з впровадженням міжнародних стандартів внутрішнього контролю та безпеки бізнесу?
5. Як міжнародні стандарти внутрішнього контролю та безпеки бізнесу впливають на взаємодію компанії з міжнародними партнерами та регуляторами?

Практичні завдання

Завдання 1. Аналіз впровадження стандарту ISO 27001

Проведіть аналіз впровадження стандарту ISO 27001 (Міжнародний стандарт інформаційної безпеки) у вибраній компанії. Опишіть кроки, які необхідно здійснити для впровадження стандарту, та які організаційні зміни потрібно внести. Підготуйте звіт, який включає план впровадження, опис організаційних змін та очікувані результати.

Завдання 2. Оцінка ризиків та контрольних заходів за стандартом COSO

Виберіть одну з галузей бізнесу (наприклад, фінансовий сектор) та проведіть оцінку ризиків та контрольних заходів за стандартом COSO (Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission). Опишіть, як ці заходи можуть бути впроваджені в організації. Підготуйте звіт, який включає ідентифікацію ризиків, опис контрольних заходів та рекомендації по їх впровадженню.

Завдання 3. Розробка політики інформаційної безпеки за стандартом NIST

Розробіть політику інформаційної безпеки для середньої компанії за стандартом NIST (National Institute of Standards and Technology). Включіть основні елементи політики, такі як управління доступом, захист даних, реагування на інциденти та навчання співробітників.

Тема 7. Аналіз міжнародних стандартів внутрішнього контролю та безпеки бізнесу.

Питання для самостійного вивчення

1. Які основні міжнародні стандарти внутрішнього контролю та безпеки бізнесу існують і які організації їх розробляють?
2. Які ключові елементи включає стандарт ISO 27001 та як він допомагає забезпечити інформаційну безпеку в організації?
3. Як стандарт COSO допомагає організаціям управляти ризиками та внутрішнім контролем?

4. Які методи та інструменти використовуються для оцінки та управління ризиками за стандартом NIST?

5. Як міжнародні стандарти внутрішнього контролю та безпеки бізнесу впливають на стратегічне планування та управління компанією?

Питання для самоконтролю

1. Які основні міжнародні стандарти внутрішнього контролю та безпеки бізнесу існують і які організації їх розробляють?

2. Які ключові елементи включає стандарт ISO 27001 та як він допомагає забезпечити інформаційну безпеку в організації?

3. Як стандарт COSO допомагає організаціям управляти ризиками та внутрішнім контролем?

4. Які методи та інструменти використовуються для оцінки та управління ризиками за стандартом NIST?

5. Як міжнародні стандарти внутрішнього контролю та безпеки бізнесу впливають на стратегічне планування та управління компанією?

6. Які переваги та недоліки має впровадження стандарту ISO 27001 в організації?

7. Як стандарт COSO може допомогти організації у виявленні та управлінні фінансовими ризиками?

8. Які кроки необхідно здійснити для впровадження стандарту NIST в організації?

Практичні завдання

Завдання 1. Розробка плану впровадження стандарту ISO 27001

Виберіть гіпотетичну компанію та розробіть детальний план впровадження стандарту ISO 27001. План повинен включати такі елементи, як оцінка поточного стану інформаційної безпеки, визначення ключових ризиків, розробка політик та процедур, навчання співробітників та моніторинг виконання. Підготуйте документ, який включає план впровадження, графік виконання, відповідальних осіб та очікувані результати.

Завдання 2. Аналіз ризиків та контрольних заходів за стандартом COSO

Проведіть аналіз ризиків та контрольних заходів для вибраної галузі бізнесу (наприклад, фінансовий сектор) за стандартом COSO. Визначте основні ризики, розробіть контрольні заходи та оцініть їх ефективність. Підготуйте звіт, який включає ідентифікацію ризиків, опис контрольних заходів, оцінку їх ефективності та рекомендації по їх впровадженню.

Завдання 3. Оцінка відповідності стандарту NIST

Виберіть гіпотетичну компанію та проведіть оцінку її відповідності стандарту NIST. Визначте ключові елементи стандарту, які потрібно впровадити, та розробіть план дій для досягнення відповідності. Підготуйте документ, який включає оцінку поточного стану, план дій для досягнення відповідності, графік виконання та очікувані результати.

ГЛОСАРІЙ

Загальні поняття

1. **Внутрішній контроль:** Систематичний процес, спрямований на забезпечення досягнення цілей організації, захист активів, достовірність фінансової звітності та дотримання законодавства.
2. **Безпека бізнесу:** Стан захищеності економічних інтересів підприємства від внутрішніх та зовнішніх загроз.
3. **Ризик:** Можливість настання події, яка може негативно вплинути на досягнення цілей організації.
4. **Контрольне середовище:** Культура організації, етичні цінності, філософія управління, структура організації, призначення відповідальності.
5. **Оцінка ризиків:** Процес ідентифікації та аналізу ризиків.
6. **Контрольні заходи:** Дії, запроектовані для зниження ризику до прийнятного рівня.
7. **Інформація та комунікація:** Процес збору, обробки, зберігання та використання інформації для підтримки внутрішнього контролю.
8. **Моніторинг:** Безперервний процес оцінки ефективності системи внутрішнього контролю.
9. **Compliance:** Дотримання організацією законодавчих та нормативних вимог.
10. **Корпоративна соціальна відповідальність:** Добровільна ініціатива компаній, спрямована на досягнення економічного розвитку, покращення соціальних умов і захист навколишнього середовища.

Види контролю

1. **Фінансовий контроль:** Контроль за фінансовими операціями.
2. **Операційний контроль:** Контроль за ефективністю і ефективністю операційних процесів.
3. **Управлінський контроль:** Контроль за досягненням стратегічних цілей організації.
4. **Внутрішній аудит:** Незалежна оцінка діяльності організації.
5. **Технічний контроль:** Контроль за технічним станом обладнання та технологічних процесів.
6. **Екологічний контроль:** Контроль за дотриманням екологічних норм.

Суб’єкти внутрішнього контролю

1. **Вище керівництво:** Визначає стратегію, створює контрольне середовище.
2. **Внутрішній аудитор:** Проводить незалежну оцінку системи внутрішнього контролю.

3. **Бухгалтерія:** Веде облік, готує фінансову звітність.

4. **Служба безпеки:** Захищає активи підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз.

5. **Лінійні менеджери:** Відповідають за виконання контрольних процедур у своїх підрозділах.

Методи внутрішнього контролю

1. **Документальний контроль:** Перевірка первинних документів.

2. **Аналітичний контроль:** Порівняння планових і фактичних показників.

3. **Фізичний контроль:** Перевірка наявності матеріальних цінностей.

4. **Комп'ютерний контроль:** Використання програмних засобів для контролю.

5. **Метод експертних оцінок:** Залучення фахівців для оцінки ризиків.

Загрози безпеці бізнесу

1. **Шахрайство:** Умисне обманне діяння, спрямоване на отримання незаконної вигоди.

2. **Кібератаки:** Несанкціонований доступ до інформаційних систем.

3. **Корупція:** Зловживання службовим становищем для отримання особистої вигоди.

4. **Економічна розвідка:** Збір конфіденційної інформації для отримання конкурентної переваги.

5. **Техногенні катастрофи:** Аварії, що спричиняють значні збитки.

Інші важливі терміни

1. **Ризик-менеджмент:** Процес ідентифікації, оцінки та управління ризиками.

2. **Корпоративна культура:** Сукупність цінностей, норм поведінки, переконань і припущень, які поділяють співробітники організації.

3. **Бенчмаркінг:** Порівняння результатів діяльності організації з результатами інших організацій.

4. **Системний аналіз:** Метод дослідження складної системи шляхом розбиття її на окремі елементи і вивчення взаємозв'язків між ними.

5. **Моделювання ризиків:** Процес створення математичної моделі для оцінки й управління ризиками.

6. **Контрольна точка:** Ключовий момент у процесі, де здійснюється контроль.

7. **Відхилення:** Розбіжність між плановими і фактичними показниками.

8. **Внутрішня перевірка:** Перевірка виконання контрольних процедур.

9. **Корпоративне управління:** Сукупність відносин між органами управління, акціонерами, кредиторами та іншими зацікавленими сторонами.

Сучасні тенденції

1. **Цифрова трансформація:** Перехід до цифрових технологій у всіх сферах діяльності.

2. **Штучний інтелект:** Використання алгоритмів для виконання завдань, які зазвичай вимагають людського інтелекту.
3. **Великі дані:** Великі обсяги даних, які можуть бути проаналізовані для виявлення закономірностей і тенденцій.
4. **Блокчейн:** Розподілена база даних, яка забезпечує високий рівень безпеки та прозорості.
5. **ESG:** Екологічні, соціальні та управління корпоративною відповідальністю.

Специфічні поняття

1. **Системний підхід до внутрішнього контролю:** Розгляд внутрішнього контролю як єдиної системи, що охоплює всі аспекти діяльності організації.
2. **Ризик-орієнтований підхід:** Фокусування на ідентифікації та управлінні найбільш значущими ризиками.
3. **Культура контролю:** Створення атмосфери, в якій всі співробітники відповідальні за дотримання контрольних процедур.
4. **Безперервне вдосконалення:** Постійне прагнення до поліпшення системи внутрішнього контролю.
5. **Резилієнтність:** Здатність організації швидко відновитися після кризових ситуацій.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Внутрішній аудит : навч. посіб. / за ред. Ю. Б. Слободяник. Суми : ТОВ «ВПП «Фабрика друку», 2018. 248 с.
2. Каменська Т. О., Редько О. Ю. Внутрішній контроль і аудит в управлінні : практ. посіб. наук. шк. аудиту, Нац. Центр Обліку та Аудиту. Київ : ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2015. 375 с.
3. Немченко В. В., Хомутенко В. П., Хомутенко А. В. Практичний курс внутрішнього аудиту : підручник / за ред. Немченко В.В. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 240 с.
4. Гуцаленко Л. В., Коцупатрий М. М., Марчук У. О. Внутрішньогосподарський контроль : навч. посіб. Київ : Центр уч. літератури, 2014. 496 с. URL: http://10.0.2.150/docs/CUL/Vnutr_gospod_kontrol.pdf.
5. Іванюта П. В., Левченко З. М. Внутрішньогосподарський (управлінський) облік у виробничих підрозділах сільськогосподарських господарюючих суб'єктів : навч. посіб. Київ : Центр навч. літератури, 2006. 368 с.
6. Ковальчук С. П. Внутрішньогосподарський контроль : опорний конспект лекцій. Вінниця : Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ КНТЕУ, 2019. 114 с.
7. Ковальчук С. П. Внутрішньогосподарський контроль : опорний конспект лекцій. Електронні дані. Вінниця : Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ КНТЕУ, 2019. URL: http://10.0.2.150/docs/2019/125_2019/Vnutrishnohospodarskyi kontrol.pdf.
8. Moeller, Robert R. Brink's modern internal auditing : a common body of knowledge / Robert Moeller. 7th ed. 2009.

Інформаційні джерела:

1. Аудитор України: фахове видання URL: http://www.auditorukr.com.ua/journal/
2. Інститут внутрішніх аудиторів України. URL: https://iia-ua.org/?tag=%D1%96%D0%B2%D0%B0%D1%83
3. Методологічні вказівки з внутрішнього аудиту в державному секторі України. URL : http://surl.li/lklw
4. Міжнародні стандарти аудиту. URL : http://surl.li/lkme.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Замула І. В., Танасієва М. М. Внутрішній контроль : навч. посіб. Чернівці : Технодрук, 2021. 336 с.

2. Меліхова Т. О. Економічна безпека підприємства: формування, контроль, ефективність : монографія. Херсон, Видавничий дім «Гельветика», 2018. 632 с.

3. Пашкевич М. С., Шишкова Н. Л. Контроль: незалежний, внутрішній, державний : навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 1. Незалежний аудиторський та внутрішньогосподарський контроль. М-во освіти і науки України, Нац. гірн. ун-т. Дніпро : НГУ, 2017. 182 с. URL: http://nmu.org.ua

Навчально-методичне видання

(*українською мовою*)

Сейсебаєва Наталія Григорівна

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТА БЕЗПЕКА БІЗНЕСУ

Методичні рекомендації до практичних занять і самостійної роботи
для здобувачів ступеня вищої освіти магістра
спеціальності «Облік і оподаткування»
освітньо-професійної програми «Облік і аудит»

Рецензент *Т. І. Батракова*

Відповідальний за випуск *Н. М. Проскуріна*

Коректор *Н. Г. Сейсебаєва*